

## MYRA'NIN LİMAN YERLEŞİMİ ANDRIAKE'DE ELE GEÇEN GEÇ ROMA DÖNEMİ UNGUENTARIUMLARI

### LATE ROMAN UNGUENTARIA UNCOVERED IN MYRA'S HARBOR SETTLEMENT ANDRIAKE

Cüneyt ÖZ\*

#### Makale Bilgisi

Başvuru: 31.12.2021

Kabul: 07.03.2022

#### Article Info

Received: Dec, 31, 2021

Accepted: Mar, 07, 2022

#### Öz

Çalışmanın konusunu, Lykia Bölgesi'nin metropol kenti Myra'nın liman yerleşmesi Andriake'deki kazılarda ele geçen Geç Roma Dönemi unguentariumları oluşturmaktadır. En yoğun buldukları alan Agora/Plakoma (11)'dir. Bunu sırasıyla 2 No'lu Alan (5), Liman Yapıları (2), Küçük (Doğu) Hamam (2), Batı Hamam (2) ve 2015 Yılı İşlik Kazısı Atık Toprağı (1) izlemektedir. Toplam 23 adet unguentarium incelenmiştir. Tamamı fusiformlu olan unguentariumlardan 12'sinde dairesel veya dikdörtgen alan içerisine basılmış monogram bulunmaktadır. Bu monogramlardan sadece biri figürlü olup diğerleri harflerle oluşturulmuş blok monogramlardandır. Andriake örneklerinde yer alan monogramların X, M, Π, Σ, A ve E harflerinin merkezde olduğu, onlar etrafında diğer harflerle bir blok elde edilmesiyle oluşturulduğu görülmektedir. Henüz ne için yapıldıkları çözülemeyen monogramların senkretizmle ilgili olabileceği gibi daha birçok teori öne sürülmektedir. Andriake'deki Geç Roma unguentariumlarının ele geçtiği alanların kullanım evreleri ile tipolojik benzerlerinin tarihleri dikkate alındığında, incelenen eserler MS 5.-7. yüzyıl arasına tarihlenmiştir.

**Anahtar Kelimeler:** Lykia, Myra, Andriake, Geç Roma Dönemi Unguentariumları, Fusiform

#### Abstract

Our work is based on the Late Roman Period unguentaria uncovered during the excavations in Andriake, the harbor settlement of Myra, the metropolitan city of the Lycian Region. The area where they are most intensive is Agora/Plakoma (11). This is followed by Area No. 2 (5), Harbor Structures (2), Small (East) Bath (2), West Bath (2) and 2015 Workshop Excavation Waste Soil (1) followed. A total of 23 unguentaria were studied. 12 of the unguentaria, all of which are fusiform, have monograms stamped in a circular or rectangular area. Only one of these monograms is figural

\* Dr. Öğr. Üyesi, Dicle Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, [cuneyt.oz@outlook.com](mailto:cuneyt.oz@outlook.com), Orcid: 0000-0003-4229-1398, Diyarbakır/ Türkiye.

*and the others are block monograms formed with letters. The monograms in the Andriake examples appear to be formed by obtaining a block with the letters X, M, Π, Σ, A and E in the center, with other letters around them. Many other theories have been put forward, such as that monograms, which have not yet been solved for what they are made for, may be related to syncretism. Considering the usage phases of the areas uncovered by the Late Roman unguentaria in Andriake and the dates of similar ones, the unguentaria which studied are dated the 5th-7th AD. century.*

**Keywords:** Lycia, Myra, Andriake, Late Roman Unguentaria, Fusiform

## Giriş

Antalya'nın Demre ilçesi sınırlarında, deniz ve kara yollarının kesiştiği Orta Lykia'da bulunan Myra antik kenti çağlar boyunca Lykia'nın kültürünü yansıtan ve temsil eden bir metropol olmuştur<sup>1</sup>. Kentin tarihi araştırmacılar tarafından MÖ 3. bin içleri kadar geriye götürülür<sup>2</sup>. Çünkü Myra tarihi Bronz Çağı'ndan itibaren Lukka-Lykia tarihine paraleldir<sup>3</sup>. MÖ 546 yılında Pers egemenliğine giren kent, MÖ 333 yılında ise Büyük İskender'in fethiyle Hellenleşme sürecini yaşamıştır<sup>4</sup>. MÖ 42 yılında Ksanthos'u ele geçirdikten sonra Brutus komutanı Lentulus Spinther'i para toplamak ve destek sağlamak için Myra'ya göndermiş, Andriake limanının girişindeki zinciri kırarak kenti işgal eden Spinther ile birlikte kentin Romanizasyon'u başlamıştır. MS 142 yılında bir deprem geçiren Myra, MS 2. yüzyılda *metropolis* unvanı almıştır. II. Theodosius Dönemi'nde (MS 408-450) ise Lykia Bölgesi'nin başkenti ilan edilmiş, bu tarihten itibaren kent bölgenin metropolisi haline gelmiştir. MS 529'da tekrar bir depremle sarsılan Myra, 789 yılında Arap donanmasının saldırısına uğramıştır. Son olarak 1147 yılında Türkler Myra'yı ele geçirmiştir<sup>5</sup>.

Myra'nın liman yerleşimi olan Andriake'nin Klasik dönemde başlayan kullanımını Hellenistik, Roma ve Bizans dönemlerinde de devam etmiştir. Özellikle MS 1.-5. yüzyıllar arası liman yerleşmesi için en parlak dönem

<sup>1</sup> Nevzat Çevik, "Myra ve Limanı Andriake. Kazılar Başlarken Ön-Düşünceler", *Arkeoloji ve Sanat Dergisi*, 134, 2010a, s. 53.

<sup>2</sup> Çevik 2010a, 54; Nevzat Çevik – Süleyman Bulut – Ç. Afşin Aygün, "Myra'nın Limanı Andriake", *Hafen und Hafenstadte im östlichen Mittelmeerraum von der Antike bis in byzantinische Zeit. Neue Entdeckungen und aktuelle Forschungsansätze. BYZAS 19/1*, Eds. S. Ladstatter - F. Pirson - T. Schmidts, Ege Yayınları, İstanbul 2014, s. 226.

<sup>3</sup> Çevik 2010a, s. 57.

<sup>4</sup> MÖ 197 yılında III. Antiokhos Andriakos Çayı'ndan girerek Myra'yı ele geçirmiştir. Myra, MÖ 168'de kurulan Lykia Birliği'nde merkez temsilcisi olmasının yanında Lykia'nın 3 oy hakkına sahip 6 büyük kentinden birisidir (Çevik 2010a, s. 54).

<sup>5</sup> Cevdet Bayburtluoğlu, *Lykia*, AKMED, İstanbul 2004, s. 191-202; Çevik 2010a, s. 57-58; Çevik vd. 2014.

olmuştur<sup>6</sup>. Andriake'deki imar faaliyetlerinin en yoğun yaşandığı süreç İmparator Hadrianus Dönemi (MS 119-138)'dir<sup>7</sup>. Andriake'nin en önemli yapılarından olan Horrea Hadriani/Granarium ve onun doğusundaki Ticari Agora/Plakoma bu dönemde inşa edilmiştir<sup>8</sup>. Granarium, agora/plakoma, dükkânlar, liman tesisleri, gemiler için çekek yerleri, tersane, kiliseler, hamam ve onurlandırma anıtlarıyla birlikte liman kenti olma özelliği taşıyan Andriake'de; Granarium duvarındaki yazıt okunduğunda MS 2. yüzyılda yaşanan yoğunluğun 4. yüzyılda da devam ettiği anlaşılmaktadır<sup>9</sup>. Ayrıca bu durum 2009-2013 yıllarında yapılan arkeolojik kazılardaki sikke buluntularıyla da desteklenmiştir<sup>10</sup>.

Andriake'de bulunan altı kiliseden beşi MS 5. yüzyılın sonuna tarihlenmektedir<sup>11</sup>. Bu kadar fazla kilisenin aynı tarihe ait olması, MS 5. yüzyıl sonrasında artan hac yolculuğu ile Myra'daki aziz martyrionlarını ziyaret için gelen hacılara hizmet amacına yönelik inşa edilmiş olabilecekleriyle açıklanabilmektedir<sup>12</sup>. MS 529 yılında Myra'yı etkileyen deprem Andriake'yi de etkilemiştir<sup>13</sup>. MS 7. yüzyılda askeri ve ticari önemi güçlenen Andriake limanının MS 7. yüzyıl sonu ile 8. yüzyıl başlarında önemi azalmıştır<sup>14</sup>. MS 1204-1261 yıllarında tüm Lykia gibi Andriake'de Türkler'in eline geçmiştir<sup>15</sup>.

### Unguentariumlar

Latince kökenli “*unguent*” sözcüğünden türemiş olan *unguentarium* kelimesi<sup>16</sup>, ilk olarak 20. yüzyıl başında Kartaca'da araştırma yapan Fransız

<sup>6</sup> Çevik vd. 2014, s. 225.

<sup>7</sup> Çevik vd. 2014, s. 225, 228.

<sup>8</sup> Çevik vd. 2014, s. 228.

<sup>9</sup> Çevik vd. 2014, 225; Banu Özdilek, “Andriake Sinagogu'ndan Seçilmiş Örneklerle Hellenistik ve Roma Dönemi Seramiklerine Genel Bir Bakış”, *Cedrus*, III, 2015, s. 90.

<sup>10</sup> Çevik vd. 2014, 225; Ayrıca bkz. Süleyman Bulut – Mehmet Şengül, “2009-2012 Yılları Andriake Kazı Sikkeleri ve Yerleşim Tarihine Katkıları”, *Birinci Uluslararası Anadolu Para Tarihi ve Numismatik Kongresi 22-28 Şubat 2013- Bildiriler*, Eds. K. Dörtlük - O. Tekin - R. Boyraz Seyhan, AKMED, Antalya 2014, s. 79-110.

<sup>11</sup> V. Macit Tekinalp, *Geç Antik Dönem Sonrasında ve Ortaçağ'da (MS. 4.-14. yy) Andriake Kenti*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara 2000, s. 346; Çevik vd. 2014, s. 229

<sup>12</sup> Tekinalp 2000, s. 340; Çevik vd. 2014, s. 229.

<sup>13</sup> Çevik vd. 2014, s. 229.

<sup>14</sup> T. Mikail P. Duggan – Ç. Afşin Aygün, “Myra'nın Ortaçağ ve Sonrasındaki Limanı Taşdibi-Stamira”, *Arkeolojisinden Doğasına Myra/Demre ve Çevresi*, Ed. N. Çevik, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Antalya 2010, s. 161; Çevik vd. 2014, s. 225, 230.

<sup>15</sup> Çevik vd. 2014, s. 230.

<sup>16</sup> Sevingül Bilgin, “Perge'de Bulunmuş Geç Roma Dönemi Damgalı Unguentariumları”, *Uluslararası Genç Bilimciler Buluşması II: Anadolu Akdenizi Sempozyumu 04-07 Kasım 2015-*

bilim adamları tarafından kullanılmıştır<sup>17</sup>. Günümüzde de bilim dünyasında kabul gören bu tanımlama, şişelerin formu ya da yapıldıkları malzemeden değil, içerisinde taşıdıkları materyallerden kaynaklıdır<sup>18</sup>. Tam olarak ne için kullanıldıkları bilinmese de bu konuda oldukça farklı görüşler bulunmaktadır. Hellenistik ve Roma Dönemi'nde içerisinde parfüm ve/veya kokulu yağlar bulunduğu ve kozmetik amaçlı kullanıldığı düşünülmektedir<sup>19</sup>. Yapılan araştırmalar pişmiş topraktan yapılmış olan bu şişelerin oldukça geçirgen olduklarını ortaya koymuştur<sup>20</sup>. Parfüm gibi değerli ve pahalı bir malzemeyi unguentariumların içerisinde uzun süreli taşımak pek mümkün gözükmemektedir<sup>21</sup>. Dolayısıyla bu şişelerin sadece kozmetik amaçlı kullanılmadıkları söylenebilir. Mezarlık alanlarında yoğun bulunmaları<sup>22</sup> ise bu teoriyi desteklemektedir. Bunların yaklaşık MÖ 4. yüzyıldan MS 7. yüzyılın başlarına kadar doğu ve batı Akdeniz havzasında kullanıldığı bilinmektedir<sup>23</sup>. Unguentariumların iki ana tipi vardır; Fusiform (İğ) ve Bulbous (Torba) form<sup>24</sup>. Bu tiplerden ilki Geç Roma Dönemi'nde de yoğun

---

*Sempozyum Bildirileri*, Eds. T. Kâhya – A. Özdzibay – N. Tüner Önen – M. Wilson, AKMED, Antalya 2018, s. 115.

<sup>17</sup> Pontus Hellström, *Labraunda II.1. Pottery of Classical and Later Date Terracotta Lamp and Glass*, Cambridge University Press, Lund 1965, s. 24; Bu formun antik dönemdeki ismi tam olarak bilinmese de bu konuda ileri sürülen birtakım görüşler mevcuttur. Oldukça uzun bir süre akraba ve kiralık ağlayıcıların gözyaşlarının içinde biriktirilerek mezar hediyeleri arasına bırakılmalarından dolayı “gözyaşı şişeleri” olarak isimlendirilmişlerdir. Bkz. Erkan Dündar, *Patara IV.1. Patara Unguentariumları*, Ege Yayınları, İstanbul 2008, s. 6. Hellström, Plinius'un “*vasa unguentaria*” olarak tanımladığı kapların, aslında kendi dönemindeki *alabaster* şişelerine ait bir adlandırma olduğunu düşünmektedir. Eğer Hellenistik Dönem'de kullanımı yaygın olan içerisinde günlük kullanılan yağın taşındığı şişelerin unguentarium oldukları varsayılırsa, bu kapların Roma'daki karşılığı *ampulla* olmalıdır. Genelde *fusiformlu* olan *alabaster*lere benzerliklerinden dolayı bu şişeler *alabastrum* olarak da isimlendirilmiş olmalıdır (Hellström 1965, s. 24). Yukarıda değinilen tanımlamalar sadece malzemeyi değil aynı zamanda unguentariumların şeklini de tanımlıyor olabilir. Anderson-Stojanović'e göre Filistin'den İspanya'ya kadar tüm Akdeniz bölgesi boyunca özellikle mezarlıklarda ele geçen bu şişeler “*lacrimaria*” ya da “*balsamaria*” olarak isimlendirilmişlerdir. Bunlar dışında bu şişeler için kullanılan bir diğer terim ise “*olfactoriolum*” olmalıdır. Bkz. Virginia R. Anderson-Stojanović, “The Chronology and Function of Ceramic Unguentaria”, *American Journal of Archaeology*, 91, 1987, s. 105-106, dn.7.

<sup>18</sup> Ayrıntılı bilgi için ayrıca bkz. Anderson-Stojanović 1987, s. 105 vd; Hellström 1965, s. 23 vd.

<sup>19</sup> Dündar 2008, s. 6-8; Bilgin 2018, s. 115. Kaplar içerisinde parfüm dışında çeşitli baharatlarında (silphium/bir tür bitki, bal, sirke, garum/balık sosu) taşınmış olabileceği düşünülmektedir (Hellström 1965, s. 24).

<sup>20</sup> Unguentariumlar pişmiş topraktan başka cam, gümüş, altın, onyks, alabaster ve akikten yapılmıştır (Hellström 1965, s. 24; Dündar 2008, s. 6).

<sup>21</sup> Hellström 1965, s. 24.

<sup>22</sup> Anderson-Stojanović 1987, s. 105.

<sup>23</sup> Anderson-Stojanović 1987, s. 107 vd.

<sup>24</sup> Ayrıntılı bilgi için bkz. Anderson-Stojanović 1987, s. 106-107; Hellström 1965, s. 24.

olarak kullanım görmüştür<sup>25</sup>. Dini bir kullanım amacının olduğu düşünülen bu şişeler ilk defa Hayes tarafından “*Geç Roma Unguentariumları*” olarak tanımlanmıştır<sup>26</sup>. Çarkta yapılan bu şişelerin dairesel bir ağzı, uzun silindirik bir boynu, ortası hafif şişkin bir gövdesi ve sivri ya da düz kaideleri vardır. Genelde kalın cidarlarıyla dikkat çeken Geç Roma unguentariumlarının iç kısımlarında belirgin yivler bulunmaktadır. Kimi örneklerin dışında da yivlere rastlanmaktadır<sup>27</sup>. Killeri iyi elenmiş olup, temiz bir görünüme sahiptir. Kil renkleri ise pembe, kırmızı, kahverengi, gri veya morun tonlarındadır. Unguentariumların ağız kısmından başlayarak kırmızı ve kahverengi tonlarında astarlandığı görülmektedir. Fakat tüm yüzey astarlanmaz, ağız ve boyun kısmına yapılan astarın gövdeye doğru ince şeritler halinde süzülmesi izlenebilmektedir. Geç Roma unguentariumlarının genelde dış yüzeylerinde parmak izleri, çarkta yapıldıktan sonra elle düzeltme izleri ve kil artıkları görülmektedir<sup>28</sup>. Tüm halde ele geçen unguentariumların yükseklikleri genel olarak 18-21 cm. arasında değişirken, daha büyük örneklerle de karşılaşılmaktadır<sup>29</sup>. Bazı antik kentlerde<sup>30</sup> ele geçen unguentariumlarla birlikte ağızlarının kapatılmasında kullanılan pişmiş toprak tıplar ele

<sup>25</sup> Geç Roma Dönemi unguentariumlarındaki diğer tip (Tip B) için ayrıca bkz. S. Lochner – R. Sauer – R. Linke, “Late Roman Unguentaria? – A Contribution to Early Byzantine Wares From the View of Ephesus”, *LRCW I. Late Roman Coarse Wares, Cooking Wares and Amphorae in the Mediterranean: Archaeology and Archaeometry*, BAR International Series 1340, Eds. J. Ma. Gurt i Esparraguera - J. Buxeda i Garrigos - M. A. Cau Ontiveros, 2005, s. 647.

<sup>26</sup> John W. Hayes, “Excavations at Saraçhane in Istanbul: Fifth Preliminary Report, with Contribution on A Seventh-Century Pottery Group”, *Dumbarton Oaks Papers*, 22, 1968, s. 212, 214. Bu tanımlama dışında Geç Roma unguentariumları için Minçev *ampulla* terimini tercih etmiştir (Lochner vd. 2005, s. 647).

<sup>27</sup> Dışı yivli örnekler için bkz. Henry S. Robinson, *The Pottery of the Roman Period: Chronology*, Athenian Agora V, Princeton 1959, Pl. 34: M369; Catherine Diederichs, *Céramiques Hellénistiques, Romaines et Byzantines, Salamine de Chypre IX*, Paris 1980, s. 92-93, Pl. 16-17: 171; Lochner vd. 2005, s. 654, Fig. 2: 1-5.

<sup>28</sup> Şükrü Özüdoğru – Erkan Dündar, “Kibyra Geç Roma-Erken Doğu Roma Dönemi Mühürlü Unguentariumları”, *Olba*, XV, 2007, s. 148.

<sup>29</sup> John W. Hayes, “A New Type of Early Christian Ampulla”, *The Annual of the British School at Athens*, 66, 1971, s. 243; Anderson-Stojanović’e göre en küçük (minyatür) unguentariumlar 4-5 cm., en büyükleriye (gigantik) 20-30 cm. arasında yüksekliğe sahiptir. Ortalama unguentarium yükseklikleri ise 8-20 cm. arasında değişmektedir (Anderson-Stojanović 1987, s. 106).

<sup>30</sup> *Perge*: Nalan Fırat, “Perge Konut Alanı Kullanım Seramiği”, *Les Céramiques en Anatolie aux époques Hellenistique et Romaine, Actes de la Table Ronde d’Istanbul (22-24 mai 1996)*, Varia Anatolica XV, Ed. C. Abadie-Reynal, Catherine, Paris 2003, Pl. 67: 1; *Limyra*: Joanita Vroom, “Late Antique Pottery, Settlement and Trade in the East Mediterranean: A Preliminary Comparison of Ceramics from Limyra (Lycia) and Boeotia”, *Recent Research on the Late Antique Countryside*, Late Antique Archaeology 2, Eds. W. Bowden - L. Lavan - C. Machado, Boston, 2004, s. 303, Fig. 7; *Laodikeia*: Celal Şimşek – Bahadır Duman, “Laodikeia’da Bulunan Geç Antik Çağ Unguentariumları”, *Adalya*, X, 2007, s. 304, Res. 3, 8, 10.

geçmiştir. Son yıllarda Laodikeia'da yapılan kazılarda pişmiş toprak tıpayla birlikte ahşap tıpada<sup>31</sup> ele geçmiştir.

Bu şişelerin gövdelerinin alt kısmında (kaideye yakın) dairesel veya dikdörtgen çerçeve içerisine damgayla bastırılmış monogramlar yer almaktadır. Monogramlar alçak kabartma şeklinde tek harf, tek figür, birkaç harf veya figürün (insan ve/veya hayvan) bir araya getirilmesiyle oluşturulmuştur. Bazı unguentariumların üzerindeki monogramlarda isim bulunmaktadır<sup>32</sup>. Unguentariumlarda görülen monogramların özellikle MS 450-650 yılları arasında yapılan gümüş tabaklar, sikkeler, küçük buluntular ve mimari yapılar üzerinde de görüldüğü ifade edilmektedir<sup>33</sup>. Geç Roma unguentariumlarının MS 6. yüzyılın ilk yarısından itibaren damgalandığı, ilk örneklerinin ise damgasız olduğu ileri sürülmektedir<sup>34</sup>. Roma seramikleri üzerine önemli çalışmaları bulunan J. W. Hayes'e göre, bu tipin monogramlı örnekleri MS 6. yüzyıla, monogramsız örnekleri de MS 7. yüzyıla ait olmalıdır<sup>35</sup>. Fakat MS 6. yüzyıla ait unguentariumun mühürlü, MS 7. yüzyıla ait olanın ise mühürsüz olacağı yönünde yapılacak bir varsayım yanlış olacaktır<sup>36</sup>. Bu konuda kesin yargıya varmak güçtür.

---

<sup>31</sup> Şimşek – Duman 2007, s. 306, Res. 18. Unguentarium içerisinde bulunan sıvıyı pişmiş toprak tıpanın sızdırabileceği düşünülmektedir. *In situ* bulunan ahşap tıpanında diğer tıpa üzerine sızıntıyı engellemesi için konulduğu ifade edilmektedir (Şimşek – Duman 2007, s. 289). Türker ise sızmanın engellenmesi için pişmiş toprak tıparın üzerinin kumaş benzeri bir şeyle kapatılmış olabileceğini düşünmektedir. Bkz. Ayşe Ç. Türker, “Myra'da Aziz Nikolaos'un Yağ Kültüyle İlişkili Seramik Kaplar”, *Adalya*, VIII, 2005, s. 313.

<sup>32</sup> Perge'deki kazılarda ele geçen bir unguentarium üzerinde “*Piskopos Severianos*” adı okunabilmiştir. Bkz. Nalan Fırat, *Perge Konut Alanı Keramiği*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul 1999, s. 93; Bilgin 2018, s. 120. Yine aynı piskoposun ismi Rhodos'ta ele geçen bir başka örnekte de görülmektedir (Hayes 1971, s. 244). Yine Perge'de, kentte yaşadığı düşünülen bir piskoposun (*Eulogios'un*) adının okunduğu başka bir unguentarium daha ele geçmiştir (Bilgin 2018, s. 121). Myra'daki Aziz Nikolaos kazılarında ele geçen unguentarium üzerinde ise “*Meryem yardım et*” yazısı okunmuştur (Özüdoğru – Dündar 2007, s. 148, dn. 6).

<sup>33</sup> Hayes 1971, s. 245; Özüdoğru – Dündar 2007, s. 148. Korinth kazılarında ele geçen ve MS 6. yüzyıla tarihlendirilen bronz bir yüzük üzerinde unguentariumlardakilere benzer monogramlar görülmüştür. Bkz. Gladys R. Davidson, *The Minor Objects*, Corinth, Vol. XII, Princeton 1952, s. 237, Pl. 103: 1860. Rhodos'ta bulunan MS 450-550 yıllarına tarihlenen bir amphora parçasında *Severianos* monogramı görülmektedir (Hayes 1971, s. 245).

<sup>34</sup> Bilgin 2018, s. 120.

<sup>35</sup> Hayes 1971, s. 245.

<sup>36</sup> Tralleis'te mühürsüz olan unguentariumlar MS 5. yüzyılın sonu ile 6. yüzyılın başlarına (Aydn Erön, *Tralleis Hamam-Gymnasion Kompleksi Seramikleri*, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Aydın 2013, s. 154 vd.), Kibyra'da bulunan mühürlü unguentariumlar MS 5.-6. yüzyıla (Özüdoğru – Dündar 2007, s. 156), Laodikeia'da bulunan mühürsüz unguentariumlar'dan düz dipli olanlar MS 4. yüzyılın

Geç Roma unguentariumlarının kutsal su<sup>37</sup> veya yağ taşımış olabilecekleri düşünüldüğünden<sup>38</sup> dolayı dini amaçlı kullanıldıkları söylenmektedir<sup>39</sup>. Fakat Hayes bu şişelerin sadece litürjik amaçlı değil evde de kullanıldıklarını, dolayısıyla çift amaca hizmet etmiş olabileceklerini öne sürmektedir<sup>40</sup>. Fırat ise bunların bezemesiz yapılmaları, özensiz işçilikleri, kaba görünüşleri ve en önemlisi de kutsal alanlardan daha çok konutlarda ele geçmelerinden dolayı kişisel kullanıma yönelik ticaret malları olduklarını düşünmektedir<sup>41</sup>. Sagalassos'ta ele geçen bazı unguentariumların ağız kenarlarındaki yanık izleri<sup>42</sup> ise belki de bu şişelerin kullanımına yönelik öngörülerin tam aksine bir durumu bize göstermektedir. Laodikeia'da bulunan tüme yakın unguentariumların içinde rastlanan tortulaşmış kalıntılardan alınan örnekler üzerinde yapılan kimyasal analizler sonucunda, bunların organik kalıntılar olduğu ortaya koyulmuştur<sup>43</sup>. Bu sonuçtan hareketle araştırmacılar Laodikeia'daki unguentariumların içerisinde bitkisel içerikli bir sıvı olması gerektiği kanaatinde dirler. Dolayısıyla Geç Antik Dönem'de bu şişelerin kullanımının tıbbi amaçlı olabileceği, içerisinde bitkisel sıvı (iyileştirici özelliğinin olduğu varsayılan) ilaçların taşınmış olabileceği düşüncesi akla gelmektedir<sup>44</sup>. Özüdoğru ve Dündar, üzerinde monogram bulunan unguentariumların dini amaçlı sıvıların taşınmasında kullanıldıklarını düşünmektedir<sup>45</sup>.

Kil yapılarının benzer olmasından dolayı bu şişelerin tek merkezde üretilmiş oldukları varsayılsa da kesin olarak bir şey söylemek oldukça güçtür.

---

ikinci yarısı ile erken 5. yüzyıla, sivri dipli olanlar ise MS 6. yüzyıl ile 7. yüzyıl başlarına (Şimşek – Duman 2007, s. 290-291) tarihlenmiştir.

<sup>37</sup> Myra antik kentindeki Aziz Nikolaos Kilisesi'ne gelen ziyaretçiler, şehit (martyr) rölikerlerinin bulunduğu kutsal sudan unguentariumlara doldurarak memleketlerine götürdükleri düşünülmektedir (Türker 2005, s. 311). Ürdün Nehri'nden alınan Ortodoks Hristiyanları için kutsal kabul edilen *Ürdün Suyu*, Geç Roma Dönemi'nden günümüze kutsallığını korumuştur. Suyun ticaretinin halen yapıldığı da bilinmektedir (Özüdoğru – Dündar 2007, s. 150, dn. 24). Günümüzde de İslamiyet'te hacca giden hacıların şifa verdiği inandıkları *Zemzem Suyu*'nu ona özel kaplarla kutsal topraklardan alarak yanlarında evlerine getirmeleri, unguentariumların içinde taşınan kutsal su ile aynı kökene dayanıyor olmalıdır (Şimşek – Duman 2007, s. 296).

<sup>38</sup> Ursula Eisenmenger, "Late Roman Pottery in Limyra (Lycia)", *Les Céramiques en Anatolie aux époques Hellenistique et Romaine, Actes de la Table Ronde d'Istanbul (22-24 mai 1996)*, Varia Anatolica XV, Ed. C. Abadie-Reynal, Paris 2003, s. 195.

<sup>39</sup> Özüdoğru – Dündar 2007, s. 149.

<sup>40</sup> Hayes 1971, s. 247.

<sup>41</sup> Fırat 1999, s. 91.

<sup>42</sup> Özüdoğru – Dündar 2007, s. 150.

<sup>43</sup> Şimşek – Duman 2007, s. 296.

<sup>44</sup> Özüdoğru – Dündar 2007, s. 150; Şimşek – Duman 2007, s. 296.

<sup>45</sup> Özüdoğru – Dündar 2007, s. 150

*Myra'nın Liman Yerleşimi Andriake'de Ele Geçen Geç Roma Dönemi Unguentariumları*

Hayes bunların üretim yeri olarak Filistin Bölgesi ile Ürdün'deki Diban'ı işaret eder<sup>46</sup>. Sonraki yıllarda yaptığı çalışmasında ise bu düşüncesini değiştirerek Batı Anadolu'yu önermiştir<sup>47</sup>. Bir başka yayınında ise Pisidia ya da Pamphylia'nın da üretim merkezi olabileceğini belirtmiştir<sup>48</sup>. Limyra'daki Geç Roma seramiklerini çalışan Eisenmenger ise Geç Roma unguentariumlarının kesin olmasa da üretim yerinin Ürdün, Filistin veya Kıbrıs olabileceği üzerinde durmaktadır<sup>49</sup>. Güneybatı Anadolu'da yapılan kazılarda çok sayıda ele geçmeleri bunların üretim yerinin Anadolu olabileceğini düşündürmüştür<sup>50</sup>. Özüdoğru ve Dünder Güney-Güneybatı Anadolu'da çok sayıda ele geçmelerinden dolayı bu şişelerin ortaya çıkış yeri olmasa da, üretim yerlerinin bu bölgede olması gerektiğini belirtmişlerdir<sup>51</sup>. Son yıllarda yapılan arkeometrik analizler bu şişelerin Hierapolis<sup>52</sup>, Myra<sup>53</sup> ve Ephesos'ta<sup>54</sup> üretildiklerini ortaya koymuştur<sup>55</sup>. Ayrıca Kıbyra'da ele geçen hatalı üretim örneklerinden yola çıkılarak kentte MS 5.-6. yüzyılda faal olan seramik atölyelerinde unguentariumların üretilmiş oldukları düşünülmektedir<sup>56</sup>. Tüm bu veriler göz önüne alındığında, Geç Roma unguentariumlarının her kentte olmasa bile, bölgesel bazlı önemli kentlerde üretilmiş oldukları düşünülebilir.

---

<sup>46</sup> Hayes 1971, s. 246.

<sup>47</sup> John W. Hayes, *Excavations at Saraçhane in Istanbul II: The Pottery*, Princeton 1992, s. 209.

<sup>48</sup> John W. Hayes, *Roman Pottery: Fine-Ware Imports. The Athenian Agora 32*, Princeton 2008, s. 116.

<sup>49</sup> Eisenmenger 2003, s. 195.

<sup>50</sup> Fırat 1999, s. 93.

<sup>51</sup> Özüdoğru – Dünder 2007, s. 151.

<sup>52</sup> Daniela Cottica, “Unguentari tardo antichi dal Martyrion di Hierapolis, Turchia”, *Mélanges de l'École française de Rome. Antiquité*, 112/2, 2000, s. 999 vd.

<sup>53</sup> Ayşe Ç. Türker, “Myra Seramik Hamur Gruplarının Kap Tipleri İle Değerlendirilmesi”, *Adalya*, IX, 2006, s. 117-148.

<sup>54</sup> Lochner vd. 2005, s. 647 vd.

<sup>55</sup> Diğer buluntu merkezleri için ayrıca bkz. *Laodikeia: Şimşek – Duman 2007*, s. 286-287; *Olba: Safiye Aydın, “Olba Kazılarında Bulunan Geç Antik Dönem Unguentariumlar”, Seramik Araştırmaları Dergisi*, 1, 2019, s. 103, dn. 41-43.

<sup>56</sup> Özüdoğru – Dünder, 2007, s. 156.



Anadolu<sup>57</sup> ve yakın çevresinde<sup>58</sup> bulunan Geç Roma unguentariumları genelde MS 5.-7. yüzyıl arasına tarihlendirilmiştir.

<sup>57</sup> *Iasos*: Daniela Baldoni – Carlo Franco, “Unguentaria Tardo-Antichi da Iasos”, *Rivista di Archeologia*, Anno XIX, 1995, Fig. 1-6; *Olba*: Aydın 2019, s. 105; *Attaleia (Antalya)*: Azize Yener – Nuray Malkoç, “Kaleiçi, 148 Ada, 15 Parselde Yapılan Sondaj Kazısı”, *Müze Kurtarma Kazıları 14, 30 Nisan-2 Mayıs 2004*, Ankara 2005, s. 105, Çiz. 1; *Olympos*: Muradiye Öztaşkın, “Olympos Kazısı Seramik Buluntuları”, *Olympos I: 2000-2014 Araştırma Sonuçları*, Ed. B. Y. Olcay Uçkan, İstanbul 2017, s. 222, Çiz. 3: 39-40; *Hadrianopolis*: Ergun Laflı – Gülseren Kan Şahin, “Pottery from southwestern Paphlagonia II. Unguentaria and lamps”, *Naturwissenschaftliche Analysen vor-und frühgeschichtlicher Keramik III: Methoden, Auswertungsmöglichkeiten*, Eds. B. Ramminger - O. Stilborg - M. Helfert, Bonn 2013, s. 361-362; *Nikaea*: A. Elçin Meriç, “Late Roman Pottery from the Theatre of Nicaea in Bithynia”, *Anatolia Antiqua*, XXVI, 2018, s. 75 vd.; *Ephesos*: Veronika Mitsopoulos-Leon, *Die Basilika am Staatsmarkt in Ephesos Kleinfunde 1. Teil: Keramik Hellenistischer und Römischer Zeit*, *FiE XI 2/2*, Wien 1991, s. 153, Lev. 220, O 53-54; Recep Meriç, *Späthellenistisch-römische Keramik und Kleinfunde aus einem Schachtbrunnen am Staatsmarkt in Ephesos*, *FiE IX/3*, Wien 2002, Taf. 41: K 505; Lochner vd. 2005, Fig. 1: 3-4; Susanne Metaxas, “Frühbyzantinische Ampullen und Amphoriskoi aus Ephesos”, *Spaetantike und mittelalterliche Keramik aus Ephesos*, *Archaeologische Forschungen 13*, Ed. F. Krinzinger, Wien 2005, s. 68; *Aphrodisias*: A. Semih Tulay, “Aphrodisias Müzesi Bahçesi Kurtarma Kazısı-1990”, *Müze Kurtarma Kazıları Semineri 2, 29-30 Nisan 1991*, Ankara 1992, s. 165, Res. 23; *Hierapolis*: Daniela Cottica, “Ceramiche Bizantine Dipinte ed Unguentari tardo antichi dalla ‘Casa dei Capitelli Ionici’ a Hierapolis”, *Rivista Di Archeologica*, Anno XXII, 1998, Fig. 6: 12-2; Cottica 2000, Fig. 1: 1-17; *Amorium*: Ergun Laflı, “Roman and Late Roman Terracotta Unguentaria, 1988-2005”, *Amorium Reports 3: The Lower City Enclosure Finds Reports and Technical Studies*, Eds. C. S. Lightfoot - E. A. Ivison, İstanbul 2012, s. 186 vd.; *Sardis*: Marcus L. Rautman, “Two Late Roman Wells at Sardis”, *The Annual of the American Schools of Oriental Research*, 53, 1995, Fig. 8: 1.28, 1.29, Fig. 16: 2.84; *Limyra*: Eisenmenger 2003, s. 195, Pl. CIX: 6; Vroom 2004, s. 303, Fig. 7; Banu Yener-Marksteiner, “Limyra als Bischofssitz: Einblicke in die Keramik mit christlicher Symbolik”, *Angekommen auf Ithaka Festgabe für Jürgen Borchhardt zum 80. Geburtstag*, Eds. F. Blakolmer, M. Seyer, H. D. Szemethy, Wien 2016, s. 188, Abb. 2; *Arykanda*: Asil Yaman, *Arykanda Geç Antik Dönem Mahallesi Seramikleri*, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Muğla 2018, s. 318, 494, Lev. 77, 129; *Nysa ad Maeandrum*: Burak Sönmez, “Nysa ad Maeandrum Cadde 1-Plateia Hellenistik ve Roma Dönemi Sofra Kapları Ve Unguentariumları”, *SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 45, 2018, s. 42, Çiz. 8: 48-49; *Aziz Nikolaos Kilisesi (Myra)*: Türker 2005, Res. 8: 1-10; *Alabanda*: Ayşegül Soslu, “Alabanda Payandalı Sarnıç’ta Bulunan Geç Antik Dönem Seramikleri”, *Arkhaia Anatolika*, 2, 2019, s. 192-193, Fig. 18-26; *Tlos*: Kudret Sezgin, *Tlos Antik Kenti Stadyum Alanı Seramikleri*, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Antalya 2017, s. 1122-1124, Lev. 255-258; *Ksanthos*: Jacques des Courtils – Didier Laroche, “Xanthos Et Le Letoon Rapport Sur La Campagne De 1999”, *Anatolia Antiqua*, VIII, 2000, s. 347-348, Fig. 12-13; Jacques des Courtils, “Xanthos, Rapport Sur La Campagne De 2000”, *Anatolia Antiqua*, IX, 2001, Fig. 18: 2000 Acro 32, 37, Fig. 20; *Patara*: Taner Korkut – Götz Grosche, *Patara II.1: Das Bouleuterion von Patara Versammlungsgebäude des Lykischen Bundes*, İstanbul 2007, s. 153, No: 281-283; Dündar 2008, s. 137-141, Lev. 24-26; U196-209; Dilek Şen, *La céramique protobyzantine de Lycie: étude du Mobilier des “bains portuaires” (Hurmaliç Hammam) de Patara*, Université Paris 1 – Panthéon Sorbonne (Yayınlanmamış Doktora Tezi),

### Andriake'de Ele Geçen Geç Roma Dönemi Unguentariumları

En yoğun buluntu 11 adetle Agora/Plakoma'dan<sup>59</sup> ele geçmiştir. Bunu sırasıyla 2 No'lu Alan (5), Liman Yapıları (2), Küçük (Doğu) Hamam (2), Batı Hamam (2) ve 2015 Yılı İşlik Kazısı Atık Toprağı (1) izlemektedir<sup>60</sup> (Grafik 1).

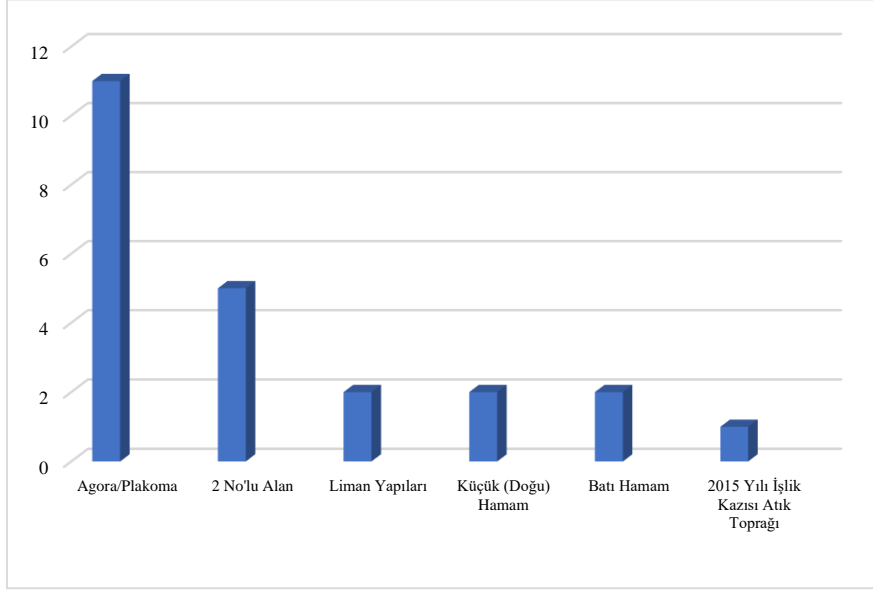
---

Fransa 2017, Pl. 137: 1022-1041; *Sagalassos*: R. Degeest, "Some Late Roman Unguentaria in Sagalassos", *Sagalassos II: Report on the Third Excavation Campaign of 1992, Acta Archaeologica Lovaniensia Monographiae* 6, Eds. M. Waelkens - J. Poblome, Leuven 1993, s. 183-189; R. Degeest, *The Common Wares of Sagalassos: Typology and Chronology, Studies in Eastern Mediterranean Archaeology III*, Turnhout 2000, s. 173, 389, Res. 222-223; *Perge*: Neşe Atik, *Die Keramik aus dem Südtermen von Perge*, Tübingen 1995, s. 179, Abb. 76: 404-406; Fırat 1999, Lev. 201-204: 887-907; Fırat 2003, s. 94, Pl. LXVII: 1; *Psidia Antiocheias*: Ergun Laflı, "Erster Vorläufiger Bericht Über Die Römisch Kaiserzeitlichen und Spätantiken Keramikfunde aus Antiochia in Pisidien: Spätantik-Frühbyzantinischen Tonunguentarien", *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 21/2, Ankara 2005a, s. 186, Abb. 6; *Seleukeia Sidera*: Ergun Laflı, *Studien zu Hellenistischen, Kaiserzeitlichen und Spätantik-frühbyzantinischen Tonunguentarien aus Kilikien und Pisidien (Südtürkei): Der Forschungsstand und eine Auswahl von Fundobjekten aus den Örtlichen Museen*, Köln Üniversitesi Felsefe Fakültesi (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Köln 2003, s. 138-141, Taf. 127-128; Ergun Laflı, "Spätantik-frühbyzantinischen Tonunguentarien aus Seleukeia Sidera in Pisidien (Südwesttürkei)", *LRCW I. Late Roman Coarse Wares, Cooking Wares and Amphorae in the Mediterranean: Archaeology and Archaeometry*, BAR International Series 1340, Eds. J. Ma. Gurt i Esparraguera - J. Buxeda i Garrigos - M. A. Cau Ontiveros, 2005b, s. 667 vd.; *Side*: Mehmet Özhanlı - Murat Fırat, "Side Unguentariumları Işığında Dinin Kapların Kullanım Alanları Üzerindeki Etkileri", *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23, 2011, s. 7 vd.; Sabri H. Alanyalı, "Side 2011-2012 Yılı Çalışmaları (Archaeological Work at Side in 2011 and 2012)", *Anmed*, 11, 2013, s. 131, Çiz. 7; *Kibyra*: Sarah Japp, "Die Lokale Keramik Produktion von Kibyra", *Rei Cretariae Romanae Favtorvm Acta*, 39, 2005, s. 240, Abb. 6; Özüdoğru - Dündar 2007, s. 156; *Laodikeia*: Şimşek - Duman 2007, s. 192 vd.; *Tralleis*: Erön 2013, Lev. 183-185: 173-175; *Parion*: H. Ertuğ Ergürer, *Parion Roma Dönemi Seramiği*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Erzurum 2012, s. 609-610, Lev. 55-56: 120; *Konstantinopolis (Saraçhane, Kalenderhane Camii)*: Hayes 1968, Fig. 19; Cecil L. Striker - Y. Doğan Kuban, "Work at Kalenderhane Camii in İstanbul: Fifth Preliminary Report (1970-74)", *Dumbarton Oaks Papers*, 29, 1975, Fig. 14.

<sup>58</sup> *Atina*: Robinson 1959, s. 118, Lev. 34: M369; Hayes 1971, Pl. 36: b; *Salamis*: Diederichs 1980, s. 47, Lev. 16-17: 171; *Samos*: H. P. Isler, "Heraion von Samos: Eine Frühbyzantinische Zisterne", *Athenische Abteilung*, 84, 1961, s. 211, Abb. 28; *Berenike*: John A. Riley, "Coarse Pottery", *Excavations at Sidi Khrebish, Benghazi (Berenice)*, Libya Antiqua Suppl. 5/2, Ed. J. A. Lloyd, Tripoli 1979, Fig. 131: 1030, 1034-1035; *Caesarea*: John A. Riley, "The Pottery from the First Session of Excavation in the Caesarea Hippodrome", *Bulletin of the American Schools of Oriental Research*, 218, 1975, s. 35 vd.; *Rhodos*: Hayes 1971, Pl. 37: b; *Kythera*: Hayes 1971, Pl. 37: a.

<sup>59</sup> Plakoma ifadesi için bkz. Nevzat Çevik, "Myra ve Andriake Kazıları'nda İlk Yıl: 2009/ The First Season of Excavations in Myra and Andriake: 2009", *ANMED*, 8, 2010b, 58.

<sup>60</sup> Unguentariumların ele geçtiği alanlar için ayrıca bkz. Ç. Afşin Aygün, *Myra'nın Limanı Andriake'nin Yerleşim Planı*, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış



Grafik 1: Geç Roma Dönemi Unguentariumlarının Buluntu Yerlerine Göre Dağılımı

Andriake'deki kazılarda ele geçen unguentariumlardan özellikli olan yirmi üç tanesi bu çalışma kapsamında incelenmiştir (Lev. 1-4). Yarıya yakını eksik olan buluntulardan sadece üçü tüme yakındır (Lev. 4: 3-5) ve örneklerin hepsi *fusiform*ludur. Bunlar dışa açılan, kenarı hafif yuvarlatılmış dairesel bir ağıza sahiptir. Hafif iç bükey silindirik boyunlarının gövde ile birleştiği yerde dışa çıkıntı yapan bir yiv<sup>61</sup> yer almaktadır. Boyundan itibaren ortaya doğru dış bükey olarak genişleyen gövde, kaideye doğru daralarak kimi örneklerde hafif içbükey (Lev. 2: 4, 4:2), kimilerinde ise alt kısmı yuvarlatılmış sivri bir kaideyle (Lev. 1: 1-4, 2: 1-3, 5, 4: 3-5) son bulmaktadır. Bazı unguentariumların gövdelerinin iç kısmında ardışık yivler bulunmaktadır (Lev. 1: 3, 2: 5, 4: 6).

Unguentariumların iki tanesi pişmiş toprak tıpasıyla birlikte ortaya çıkarılmıştır (Lev. 3: 3, 5). Ayrıca bağımsız olarak iki unguentarium tıpası daha ele geçmiştir (Lev. 3: 6-7). Yassı ve yuvarlak formlu unguentarium tıplarının (Lev. 3: 3, 5-7) yükseklikleri 0.3-0.6 cm, çapları ise 1.5-1.7 cm

Doktora Tezi), Antalya 2018; Cüneyt Öz, *Myra ve Andriake Geç Roma Dönemi Seramikleri*, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Antalya 2020.

<sup>61</sup> Burada yer alan yivin alt kısmına ip bağlayarak insanların bu unguentariumları boyunlarında taşıdıkları ifade edilmektedir (Şimşek – Duman 2007, s. 287). Bir başka görüş ise unguentariumların ağızları tıpayla kapatıldıktan sonra bir çeşit bezle bu yivin altından bağlanarak tıpa üzerine tutturulduğu düşünülmektedir (Hayes 1971, s. 243).

aralığındadır. Unguentariumun içindeki sıvının sızmasını önlemek<sup>62</sup> için yapılan bu tıpların üzerinde, şişenin ağzını kapatırken üstten bastırıldığı için parmak izleri belirgin olarak görülür (Lev. 3: 3, 6).

Değerlendirilen unguentariumlardan tüme yakın olanların (Lev. 4: 3-5) yükseklikleri 16.4-18.1 cm, diğerlerinin ise 3.6-18.4 cm arasında değişmektedir. Cidar kalınlıkları 0.2-1.3 cm, kaide çapları 1-2.5 cm, ağızları sağlam ele geçen unguentariumların (Lev. 3: 3-5, 4: 1) ağız çapları ise 2.7-3.1 cm arasında değiştiği izlenebilmektedir.

Andriake örneklerinin killeri kırmızı, kırmızımsı sarı, kırmızımsı gri, kırmızımsı kahverengi, sarımsı kırmızı, gri, mavimsi gri, yeşilimsi gri ve siyah gibi oldukça geniş bir renk skalasına sahiptir. Unguentariumların çoğunun kiline bakıldığında kesit ortası kırmızı (kırmızımsı sarı, kırmızımsı gri, kırmızımsı kahverengi), dış kısımları ise siyah veya grinin (mavimsi gri, yeşilimsi gri) değişik tonlarındadır. Bu da incelenen örneklerin kötü ya da yüksek ısıda fırımlandığını göstermektedir. Bazı eserlerde astar aşırı aşınması ile üzerindeki kireç patinasından dolayı görülemezken (K.3-4, K.6-7, K.10, K.15-16, K.18-20), diğerlerinde ise kırmızı, kırmızımsı kahverengi ve kahverengi tonlarındadır. Unguentariumların bazılarında görülen akıtmalara (Lev. 1: 2, 5, 4: 4, 6) bakıldığında Andriake'deki Geç Roma unguentariumlarının daldırma tekniğiyle boyandığı anlaşılmaktadır. Ele geçen unguentarium tıplarının kil renkleri ise kırmızı ve mavimsi siyah arasında değişmektedir.

Unguentariumların killlerinde çok az miktarda küçük boyutta siyah taşçık, kireç, gümüş mika ve siyah ince kum tanecikleri, çok az miktarda orta boyutta kireç, az miktarda küçük boyutta gümüş mika, altın mika, kireç ve siyah ince kum tanecikleri, az miktarda orta boyutta kireç ile orta miktarda küçük boyutta gümüş mika katkısı görülmektedir. Tıpalardaki katkı maddelerine bakıldığında unguentariumların killeriyle aynı özelliklere sahip olduğu görülmektedir.

İncelemeye alınan unguentariumların bazılarının gövdesinde görülen çömlekçinin parmak izleri ve kil artıkları ile iç kısımlarındaki çark izleri ve kil kalıntıları bunların özensiz ve seri üretim bandında yapıldıklarını göstermektedir.

---

<sup>62</sup> Kimi araştırmacılar bu tıpların kumaş veya benzer bir malzeme ile kullanıldığını düşünmektedir (Türker 2005, s. 313). Ancak son yıllarda Laodikeia'da yapılan kazılarda bu tıplarla birlikte ahşap tıkaçlar *in situ* olarak ele geçmiştir (Şimşek – Duman 2007, s. 289). Dolayısıyla bu tıpların ahşap tıkaçlarla birlikte kullanıldıkları kesinleşmiştir.

Andriake örneklerinin on ikisinin üzerinde dikdörtgen veya yuvarlak bir alan içerisine basılı monogram yer almaktadır (Lev. 1: 1-5, 2: 1-5, 3: 1-2, 7). Bu monogramlardan bir tanesi figürlüdür (Lev. 2: 2). Diğerlerinde ise monogram bulunmamaktadır (Lev. 3: 3-6, 4: 1-6). Bazı monogramlar tam olarak çözülememiştir (Lev. 1: 2, 4-5, 3: 2). Çözülebilirlerde ise monogram içerisinde hangi harflerin olduğu üzerinden okuma yapılmıştır<sup>63</sup>. K.1 numaralı unguentarium (Lev. 1: 1) üzerindeki monogramda “O, N, P, K, A, X” harfleri okunmaktadır. Bu mührün benzerlerine Atina Agorası<sup>64</sup> ile Side’de<sup>65</sup> rastlanmıştır. K.3 numaralı eser (Lev. 1: 3) üzerinde ise “X, E” harfleri okunmaktadır. X harfinin sağ ve sol tarafı kapatılmıştır. Kapatılan sağ tarafına ise E harfi eklenmiştir. Monogramın benzerine rastlanmamıştır. K.6 numaralı unguentarium (Lev. 2: 1) üzerinde her iki tarafı kapatılmış “X” harfi okunmaktadır. Kibyra’da ele geçen bu tarz monogramlar *Grup I*<sup>66</sup>, Perge’dekiler ise *X Biçimli&Kelebek Formlu*<sup>67</sup> olarak incelenmiştir. Oldukça fazla sevilen bu monogramlar Kibyra dışında İstanbul/Konstantinopolis<sup>68</sup>, Atina Agorası<sup>69</sup>, Iasos<sup>70</sup>, Perge<sup>71</sup>, Hierapolis<sup>72</sup>, Ephesos<sup>73</sup>, Laodikeia<sup>74</sup>, Parion<sup>75</sup> ve Tlos<sup>76</sup> gibi birçok kentte daha ele geçmiştir. Geç Roma unguentariumlarının kullanıldığı dönemlerde bu monogramın (tek harfli monogramlar) bu kadar yaygın olmasının nedeni, popüler olan atölye ya da ustayı işaret etmesinden kaynaklı olabilir. K.8 numaralı örnek (Lev. 2: 3) üzerindeki monogramda “Ω, K, E, B, M?, Σ?” harfleri okunabilmiştir. Benzer örnekler Ephesos<sup>77</sup> ve Kibyra’da<sup>78</sup> görülmektedir. K.9 numaralı unguentarium üzerindeki monogramda “Π, A, N” harfleri okunmuştur. Buradaki monogram çevresinde dairesel kabartma noktalardan bir sınır çizgisi yapıldığı görülmektedir (Lev. 2: 4). Benzeri bulunamamıştır. K.10 katalog numaralı

<sup>63</sup> Monogramların okunmasındaki desteklerinden ötürü Eskiçağ dilleri uzmanı Şenkal KİLECI’ye çok teşekkür ederim.

<sup>64</sup> Hayes 1971, Pl. 36: b.

<sup>65</sup> Özhanlı – Fırat 2011, s. 18, Çiz. 13.

<sup>66</sup> Özüdoğru – Dündar 2007, s. 154.

<sup>67</sup> Bilgin 2018, s. 119.

<sup>68</sup> Hayes 1968, s. 212, 214, Fig. 19: 34.

<sup>69</sup> Hayes 1971, s. 244, Fig. 2, Pl. 36: b.

<sup>70</sup> Baldoni – Franco 1995, Fig. 6: 27.

<sup>71</sup> Fırat 1999, Lev. 202: 890; Bilgin 2018, s. 129, Res. 12, 17.

<sup>72</sup> Cottica 2000, s. 1009, Fig. 1: 1, 3.

<sup>73</sup> Metaxas 2005, s. 78, 121, Nr. 1, 4, 18.

<sup>74</sup> Şimşek – Duman 2007, s. 306, Res. 15.

<sup>75</sup> Ergürer 2012, s. 609-610, Lev. 55-56.

<sup>76</sup> Sezgin 2017, s. 1125, Lev. 258: 17 (3524).

<sup>77</sup> Metaxas 2005, s. 85, 121, Taf. 2: Nr. 32.

<sup>78</sup> Kibyra’daki benzer monogram *Grup IV* başlığı altında incelenmiştir (Özüdoğru – Dündar, 2007, s. 177, Fig. 16: U16).

örnek (Lev. 2: 5) üzerindeki monogramda “O, A, K, Y, X, M?, Δ?” harfleri okunabilmiştir. Benzerlerine Ephesos<sup>79</sup> ve Side'de<sup>80</sup> rastlanmaktadır. K.11 numaralı örnek (Lev. 3: 1) üzerindeki monogramda “M, Π, O, Y, P” harfleri görülmektedir. Benzerine Ephesos'ta<sup>81</sup> rastlanmıştır. Harflerle oluşturulan monogramlar dışında tek örnekle temsil edilen figürlü monogramda zafer tanrıçası Nike ile at? veya boğa? tasvir edilmiştir (Lev. 2: 2). Nike'nin elinde bir defne çelengi vardır. At veya boğa üzerinde uçarken betimlenen tanrıça muhtemelen betimde yer alan hayvanı taçlandırmaktadır. Benzer sahnenin olduğu örneklere Ephesos<sup>82</sup> ve Perge'de<sup>83</sup> rastlanmaktadır. Andriake'de ele geçen dört unguentarium tipasından biri üzerinde ise “A” harfi yer almaktadır (Lev. 3: 7).

Myra'nın liman yerleşimi Andriake'de ele geçen unguentariumların benzerlerine Side, Iasos, İstanbul (Saraçhane, Kalenderhane Camii), Laodikeia, Perge, Ephesos, Kibyra, Hierapolis, Parion, Tlos, Patara, Tralleis, Seleukeia Sidera ve Sagalassos'ta rastlanmaktadır. Kibyra<sup>84</sup> ve Side'deki<sup>85</sup> eserler MS 5.-6. yüzyıla tarihlenmektedir. İstanbul'da bulunan unguentariumlar Erken Bizans Dönemi'ne (MS 4-7. yüzyıl) tarihlenir<sup>86</sup>. Laodikeia'da ele geçen unguentariumlar iki tipe ayrılarak MS 4. yüzyılın ikinci yarısı ile 7. yüzyılın başları arasına tarihlenmiştir<sup>87</sup>. Perge'de bulunan örnekler MS 500/520-650 yılları arasına aittir<sup>88</sup>. Ephesos<sup>89</sup> ve Parion'da<sup>90</sup> incelenen unguentariumların tarihi MS 5.-7. yüzyıl arasına verilmektedir. Tlos'taki unguentariumlar MS 6.-7. yüzyıla tarihlenmektedir<sup>91</sup>. Patara'da ele geçen örnekler MS 4.-7. yüzyıl arasına tarihlenmiştir<sup>92</sup>. Tralleis'tekiler MS 5. yüzyıl sonu ile 6. yüzyıl başı arasına aittir<sup>93</sup>. Seleukeia Sidera<sup>94</sup> ve Sagalassos'ta<sup>95</sup> ortaya çıkarılan unguentariumlar ise MS 6. yüzyıl ile 7.

<sup>79</sup> Metaxas 2005, s. 81, 121, Taf. 2: Nr. 20.

<sup>80</sup> Özhanlı – Fırat 2011, s. 18, Çiz. 13.

<sup>81</sup> Metaxas 2005, s. 80, 121, Taf. 2: Nr. 11.

<sup>82</sup> Metaxas 2005, s. 87, Nr. 39.

<sup>83</sup> Bilgin 2018, s. 131, Res. 24.

<sup>84</sup> Özüdoğru – Dündar 2007, s. 156.

<sup>85</sup> Özhanlı – Fırat, 2011, s. 13.

<sup>86</sup> Hayes 1968, s. 213-214; Striker – Kuban 1975, s. 315.

<sup>87</sup> Şimşek – Duman 2007, s. 287 vd.

<sup>88</sup> Fırat 1999, s. 447; Fırat 2003, s. 94.

<sup>89</sup> Metaxas 2005, s. 88 vd.

<sup>90</sup> Ergürer 2012, s. 60.

<sup>91</sup> Sezgin 2017, s. 831 vd.

<sup>92</sup> Korkut – Grosche 2007, s. 153; Dündar 2008, s. 33-37, 137-141.

<sup>93</sup> Erön 2013, s. 157-158.

<sup>94</sup> Lafli 2003, s. 124, 138-141, Taf. 217-218.

<sup>95</sup> R. Degeest – R. Ottenburgs – H. Kucha – W. Viaene – P. Degryse – M. Waelkens, “The Late Roman Unguentaria of Sagalassos”, *BaBesch*, 74, 1999, s. 252.

yüzyılım ortalarına tarihlendirilmiştir. Benzerleri ve incelenen unguentariumların ele geçtiği alanların kullanım evreleri birlikte değerlendirildiğinde<sup>96</sup>, Andriake örnekleri için en uygun tarihin MS 5.-7. yüzyıl arası olduğu düşünülmektedir.

### Değerlendirme

Orta Lykia'da yer alan Myra antik kentinin liman yerleşimi Andriake, özellikle MS 1.-7. yüzyıl arasında, bölgedeki önemli ticaret merkezlerinden birisi konumuna gelmiştir<sup>97</sup>. Çalışmada Andriake buluntusu yirmi üç unguentarium incelenmiştir. Bunlardan on biri Agora/Plakoma'da, beşi 2 No'lu Alan'da, ikişer tane Liman Yapıları, Küçük (Doğu) Hamam ve Batı Hamam'da, bir tanesi ise 2015 Yılı İşlik Kazısı Atık Toprağı'nda bulunmuştur (Grafik 1). Unguentariumların ikisi pişmiş toprak tıpasıyla ele geçmiştir (Lev. 3: 3, 5). Bunlar dışında tek başına bulunan iki adet daha unguentarium tıpası vardır (Lev. 3: 6-7). Bu tıparın unguentarium içerisine koyulan sıvı maddenin dökülmesini engellemek için kullanıldığı düşünülmektedir. Örneklerin çoğunun ağız, boyun ve gövdelerinin bir kısmı kırık olup, yalnızca üçü tüme yakındır (Lev. 4: 3-5). Değerlendirilen unguentariumların tamamı *fusiform*ludur (Lev. 1-4). Tüme yakın unguentariumların yükseklikleri 16.4-18.1 cm., diğerlerinin yükseklikleri ise 3.6-18.4 cm. arasında değişmektedir. Cidar kalınlıkları 0.2-1.3 cm., kaide çapları ise 1-2.5 cm.'dir. Unguentariumların kil ve astar renkleri kırmızı, sarı, gri, kahverengi ve siyahın farklı tonlarındadır. Bazılarının gövdelerinde görülen astar akıtma izleri (Lev. 4: 2, 4), bunların daldırma tekniğiyle boyandıklarını göstermektedir. Killerinde katkı olarak farklı boyut ve yoğunluklarda siyah taşçık, altın ve gümüş mika, kireç ve siyah ince kum tanecikleri bulunmaktadır.

Çalışmada değerlendirilen bazı unguentariumların gövdesi ile iç kısmında görülen parmak izleri ve kil artıkları, bunların özensiz ve seri üretim bandında yapıldıklarının işaretidir. Türker'in yaptığı çalışmada Aziz Nikolaos Kilisesi kazılarında bulunan ve *Tip I*<sup>98</sup> olarak değerlendirilen Geç Roma unguentariumlarının Myra'da üretilmiş oldukları saptanmıştır<sup>99</sup>. Olasılıkla ana kent Myra'daki ihtiyaca yönelik üretilen bu şişelerin Aziz Nikolaos Kilisesi'nin yağ kültürüyle ilişkisinin olduğu varsayılmaktadır<sup>100</sup>. Makalede incelenen unguentariumların Agora/Plakoma'da yoğun olarak ele geçmeleri,

<sup>96</sup> Alanlar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Öz 2020, s. 17 vd.

<sup>97</sup> Ayrıntılı bilgi için bkz. Çevik 2010a-b; Bulut – Şengül 2014; Çevik vd. 2014; Aygün 2018.

<sup>98</sup> Türker 2006, s. 130.

<sup>99</sup> Kil analizi için ayrıca bkz. Türker 2006, s. 133, 145-147, Res. 6, 13, 20.

<sup>100</sup> Yağ kültürüyle ilgili detaylı bilgi için ayrıca bkz. Türker 2005, s. 311 vd.

Aziz Nikolaos Kilisesi'nde hac vazifelerini yerine getirmek için Andriake limanına gelen hacı adaylarına, burada satılmış olabileceklerini düşündürür. Liman yerleşiminde bulunan çoğu MS 5. yüzyılın sonuna ait altı kilisenin varlığı, Andriake'ye hac için gelen ziyaretçilerin yoğunluğunun ne denli fazla olduğunu göstermesi açısından önemli bir kanıttır.

İncelenen unguentariumların on ikisinin üzerinde dairesel veya dikdörtgen bir alan içerisine basılı monogram bulunmaktadır (Lev. 1: 1-5, 2: 1-5, 3: 1-2, 7). Bu monogramlardan biri figürlüdür<sup>101</sup> (Lev. 2: 2). Unguentariumların üzerinde görülen figürler daha çok Gnostik, Pagan veya Hristiyanlık ile ilintili betimlemelerdir. Ancak bunların sadece dini yöne atıf yaptığı düşünülmemelidir. Belki de bunlar Geç Roma/Erken Bizans dönemindeki senkretizmle<sup>102</sup> ilgili olmalıdır<sup>103</sup>. Monogramların bazıları çözülememiştir (Lev. 1: 2, 4-5, 3: 2). Çözülenlerde ise sadece monogram içeriğinde hangi harflerin olduğuna dair çalışma yapılmıştır. Andriake örneklerinin üzerindeki monogramlar X, M, Π, Σ, A ve E harflerinin merkezde olduğu, onlar etrafında diğer harflerle bir blok elde edilmesiyle oluşturulmuştur. Söz konusu monogramların neyi veya kimleri ifade ettiği henüz netlik kazanmamıştır. Ancak bunlar üzerine farklı teoriler vardır<sup>104</sup>.

Andriake'deki unguentariumların benzerlerine Sagalassos, Seleukeia Sidera, Tralleis, Patara, Tlos, Parion, Hierapolis, Kibyra, Ephesos, Perge, Laodikeia, İstanbul (Saraçhane, Kalenderhane Camii), Iasos ve Side'de rastlanmaktadır<sup>105</sup>. Bu unguentariumlar MS 4. yüzyılın ikinci yarısı ile 7. yüzyılın ortaları gibi geniş bir tarih aralığına tarihlendirilmişlerdir. Andriake'deki unguentariumların bulunduğu yapıların tarihleri ile benzerleri birlikte değerlendirildiğinde incelenen örnekler MS 5.-7. yüzyıla tarihlendirilmiştir. Bu çalışma kapsamında incelenen Andriake örnekleriyle, tam olarak ne için yapıldığı halen çözülemeyen monogramlara yenileri eklenerek, monogram repertuarı biraz daha genişletilmiştir.

<sup>101</sup> Figürlü monogramda zafer tanrıçası Nike, altında ise at? veya boğa? görülmektedir.

<sup>102</sup> Birbirinden ayrı düşünce, inanış ve öğretileri kaynaştırmaya çalışan felsefe sistemi.

<sup>103</sup> Metaxas 2005, s. 86.

<sup>104</sup> Teoriler için bkz. Bilgin 2018, s. 120 vd.

<sup>105</sup> Degeest vd. 1999, s. 257, 259, Fig. 2, Pl. 1, 2; Lafli 2003, s. 124, 138-141, Taf. 217-218; Lafli 2005b, s. 678, Abb. 6: a, c; Erön 2013, s. 297-298, Lev. 183, 185; Korkut – Grosche 2007, s. 153, No: 281; Sezgin 2017, s. 1123, Lev. 256: 2351; Ergürer 2012, s. 60; Cottica 2000, s. 1009-1010, Fig. 1-2: 10, 20, 23, 28; Japp 2005, s. 240, Abb. 6; Özüdoğru – Dündar 2007, s. 156; Lochner vd. 2005, s. 653, Fig. 1: 2, 8; Metaxas 2005, s. 73, 120, Abb. 4, Taf. 1: 7; Atik 1995, s. 179, Abb. 76: 405; Fırat 1999, Lev. 203: 894; Fırat 2003, Pl. LXVII: 1; Bilgin 2018, s. 131, Res. 24; Şimşek – Duman 2007, s. 304-307, Res. 6, 10, 18, 19: 2; Hayes, 1968, s. 212, 214, Fig. 19: 84; Striker – Kuban 1975, s. Fig. 14; Baldoni – Franco 1995, Fig. 1, 2: b, 15, Fig. 3: 25-26; Özhanlı – Fırat 2011, s. 16, Çiz. 8.



### **Katalog**

**Kullanılan kısaltmalar:** Kazı Env. No: Kazı Envanter Numarası, A.Ç: Ağız Çapı, Y: Yükseklik, K.Ç: Kaide Çapı, C.K: Cidar Kalınlığı, T.Ç: Tıpa Çapı. Kil ve astar renginin belirlenmesinde Munsell Soil Color Chart (2015) renk kataloğu kullanılmıştır.

**K.1** Kazı Env. No: 19 (Lev. 1: 1)

Buluntu Yeri/ Seviye: Küçük (Doğu) Hamam KH-1/ -450 cm

Ölçüler: Y: 5.3 cm, K.Ç: 1.2 cm, C.K: 0.9 cm

Kil ve Astar: Kil: Gley1 5/N (gray) – 5YR 6/8 (reddish yellow) renkli, sık dokulu ve gözeneksiz. Astar: 2.5YR 3/2 (dusky red).

Tanım: Kırık ve eksik olan unguentarium gövde-dip parçası. Gövde alt kısmında monogram.

Benzer: -

Monogram: Hayes 1971, Pl. 36: b; Özhanlı – Fırat 2011, s. 18, Çiz. 13.

Tarih: MS 5.-7. yüzyıl

**K.2** Kazı Env. No: - (Lev. 1: 2)

Buluntu Yeri/ Seviye: Agora (Plakoma) B1-Ö/ -10 cm (Dolgu)

Ölçüler: Y: 7 cm, K.Ç: 1.6 cm, C.K: 0.8 cm

Kil ve Astar: Kil: 2.5YR 5/6 (red) – Gley2 5/1 (bluish gray) renkli, sık dokulu, gözeneksiz, az miktarda küçük boyutta gümüş mika, çok az miktarda küçük boyutta siyah taşçık katkılı. Astar: 5YR 4/4 (reddish brown). Astar da akıtma mevcut.

Tanım: Kırık ve eksik olan unguentarium gövde-dip parçası. Gövde alt kısmında monogram.

Benzer: -

Monogram: Baldoni – Franco 1995, Fig. 2, Fig. 6: 15.

Tarih: MS 5.-7. yüzyıl

**K.3** Kazı Env. No: 23 (Lev. 1: 3)

Buluntu Yeri/ Seviye: Agora (Plakoma) M7-A/ -40 -70 cm

Ölçüler: Y: 8.4 cm, K.Ç: 1.3 cm, C.K: 0.7 cm

Kil ve Astar: Kil: 5 YR 6/8 (reddish yellow) – Gley1 6/N (gray) renkli, sık dokulu, gözeneksiz, az miktarda küçük boyutta altın ve gümüş mika katkılı. Astar: Aşırı aşınmadan dolayı görülememektedir.

Tanım: Kırık ve eksik olan unguentarium gövde-dip parçası. Gövde alt kısmında monogram.

Benzer: -

Monogram: -

Tarih: MS 5.-7. yüzyıl

**K.4** Kazı Env. No: - (Lev. 1: 4)

Buluntu Yeri/ Seviye: Agora (Plakoma) Sarnıç/ -450 cm

Ölçüler: Y: 8.4 cm, K.Ç: 1.3 cm, C.K: 0.7 cm

*Myra'nın Liman Yerleşimi Andriake'de Ele Geçen Geç Roma Dönemi Unguentariumları*

Kil ve Astar: Kil: 10 R 5/6 (red) – Gley2 5/1 (bluish gray) renkli, sık dokulu, gözeneksiz, az miktarda küçük boyutta gümüş mika, kireç ve siyah kum tanecikleri katkılı. Astar: Aşırı aşınmadan dolayı görülememektedir.

Tanım: Kırık ve eksik olan unguentarium gövde-dip parçası.

Benzer: -

Monogram: -

Tarih: MS 5.-7. yüzyıl

**K.5** Kazı Env. No: - (Lev. 1: 5)

Buluntu Yeri/ Seviye: Agora (Plakoma) Sarnıç/ -500 cm (Akıntı)

Ölçüler: Y: 8.1 cm, K.Ç: 1.2 cm, C.K: 0.7 cm

Kil ve Astar: Kil: 2.5YR 5/6 (red) – Gley2 5/1 (bluish gray) renkli, sık dokulu, gözeneksiz, orta miktarda küçük boyutta gümüş mika, az miktarda orta boyutta kireç katkılı. Astar: 7.5 YR 5/6 (red). Astar da akıtma mevcut.

Tanım: Kırık ve eksik olan unguentarium gövde-dip parçası. Gövde alt kısmında monogram.

Benzer: Baldoni – Franco 1995, Fig. 2: 15.

Monogram: Baldoni – Franco 1995, Fig. 6: 15.

Tarih: MS 5.-7. yüzyıl

**K.6** Kazı Env. No: - (Lev. 2: 1)

Buluntu Yeri/ Seviye: Agora (Plakoma) Sarnıç/ -520 -570 cm (Akıntı)

Ölçüler: Y: 6.6 cm, K.Ç: 1 cm, C.K: 0.7 cm

Kil ve Astar: Kil: 2.5 YR 4/6 (red) – 2.5 YR 5/1 (reddish gray) renkli, sık dokulu, gözeneksiz, az miktarda küçük boyutta gümüş mika, çok az miktarda küçük boyutta kireç katkılı. Astar: Aşırı aşınmadan dolayı görülememektedir.

Tanım: Kırık ve eksik olan unguentarium gövde-dip parçası. Gövde alt kısmında monogram.

Benzer: Baldoni – Franco 1995, Fig. 3: 25-26; Atik 1995, s. 179, Abb. 76: 405.

Monogram: Hayes 1968, s. 212, 214, Fig. 19: 34; Hayes 1971, s. 244, Fig. 2, Pl. 36: b; Baldoni – Franco 1995, Fig. 6: 27; Fırat 1999, Lev. 202: 890; Cottica 2000, s. 1009, Fig. 1: 1, 3; Metaxas 2005, s. 78, 121, Nr. 1, 4, 18; Özüdoğru – Dündar 2007, s. 175, Fig. 14: U1; Şimşek – Duman 2007, s. 306, Res. 15; Ergürer 2012, s. 609-610, Lev. 55-56: 120; Sezgin 2017, s. 1125, Lev. 258: 17 (3524); Bilgin 2018, s. 129, Res. 12, 17.

Tarih: MS 5.-7. yüzyıl

**K.7** Kazı Env. No: - (Lev. 2: 2)

Buluntu Yeri/ Seviye: Agora (Plakoma) B1-Ö/ -10 cm (Dolgu)

Ölçüler: Y: 8 cm, K.Ç: 1.6 cm, C.K: 0.6 cm

Kil ve Astar: Kil: 5 YR 6/6 (reddish yellow) – Gley2 4/1 (dark bluish gray) renkli, sık dokulu, gözeneksiz, çok az miktarda küçük boyutta gümüş mika,

çok az miktarda küçük boyutta siyah ince kum tanecikleri katkılı. Astar: Aşırı aşınmadan dolayı görülememektedir.

Tanım: Kırık ve eksik olan unguentarium gövde-dip parçası. Gövde alt kısmında figürlü (Nike ile at? veya boğa?) monogram.

Benzer: -

Monogram: Metaxas 2005, s. 87, Nr. 39; Bilgin 2018, s. 131, Res. 24.

Tarih: MS 5.-7. yüzyıl

**K.8** Kazı Env. No: - (Lev. 2: 3)

Buluntu Yeri/ Seviye: 2015 Yılı İşlik Kazısı Atık Toprağı

Ölçüler: Y: 12.6 cm, K.Ç: 1.5 cm, C.K: 0.5 cm

Kil ve Astar: Kil: 10 R 5/8 (red) – Gley2 4/1 (dark bluish gray) renkli, sık dokulu, gözeneksiz, az miktarda küçük boyutta gümüş mika ve kireç katkılı.

Astar: 2.5 YR 4/4 (reddish brown)

Tanım: Kırık ve eksik olan unguentarium gövde-dip parçası. Gövde alt kısmında monogram.

Benzer: -

Monogram: Metaxas 2005, s. 85, 121, Taf. 2: Nr. 32; Özüdoğru – Dündar 2007, s. 177, Fig. 16: U16.

Tarih: MS 5.-7. yüzyıl

**K.9** Kazı Env. No: 24 (Lev. 2: 4)

Buluntu Yeri/ Seviye: Agora (Plakoma) Sarnıç/ -520 -570 cm (Akıntı)

Ölçüler: Y: 7.8 cm, K.Ç: 2.5 cm, C.K: 0.8 cm

Kil ve Astar: Kil: 2.5 YR 5/6 (red) – Gley1 4/1 (dark greenish gray) renkli, sık dokulu ve gözeneksiz. Astar: 10 R 5/8 (red)

Tanım: Kırık ve eksik olan unguentarium gövde-dip parçası.

Benzer: -

Monogram: -

Tarih: MS 5.-7. yüzyıl

**K.10** Kazı Env. No: - (Lev. 2: 5)

Buluntu Yeri/ Seviye: Agora (Plakoma) K7-A/ -10 -30 cm (Dolgu)

Ölçüler: Y: 8 cm, K.Ç: 1.6 cm, C.K: 0.9 cm

Kil ve Astar: Kil: 2.5 YR 3/6 (dark red) – Gley2 3/1 (very dark bluish gray) renkli, sık dokulu, gözeneksiz, çok az miktarda küçük boyutta gümüş mika, az miktarda küçük boyutta kireç katkılı. Astar: Aşırı aşınmadan dolayı görülememektedir.

Tanım: Kırık ve eksik olan unguentarium gövde-dip parçası. Gövde alt kısmında monogram.

Benzer: -

Monogram: Metaxas 2005, s. 81, 121, Taf. 2: Nr. 20; Özhanlı – Fırat 2011, s. 18, Çiz. 13.

Tarih: MS 5.-7. yüzyıl

*Myra'nın Liman Yerleşimi Andriake'de Ele Geçen Geç Roma Dönemi Unguentariumları*

**K.11** Kazı Env. No: - (Lev. 3: 1)

Buluntu Yeri/ Seviye: Batı Hamam 22 Nolu Açma/ -260 -290 cm (Akıntı)

Ölçüler: Y: 5.6 cm, C.K: 0.7 cm

Kil ve Astar: Kil: 2.5 YR 6/6 (light red) – 10 YR 6/1 (gray) renkli, sık dokulu, gözeneksiz, orta miktarda küçük boyutta gümüş mika, çok az miktarda küçük boyutta kireç katkılı. Astar: 10 R 4/6 (red)

Tanım: Kırık ve eksik olan unguentarium gövde parçası. Gövde alt kısmında monogram.

Benzer: -

Monogram: Metaxas 2005, s. 80, 121, Taf. 2: Nr. 11.

Tarih: MS 5.-7. yüzyıl

**K.12** Kazı Env. No: - (Lev. 3: 2)

Buluntu Yeri/ Seviye: Batı Hamam 22 Nolu Açma/ -260 -290 cm (Akıntı)

Ölçüler: Y: 6 cm, C.K: 0.6 cm

Kil ve Astar: Kil: 5 YR 6/6 (reddish yellow) – Gley1 6/6 (gray) renkli, sık dokulu, gözeneksiz, az miktarda küçük boyutta gümüş mika katkılı. Astar: 2.5 YR 5/6 (red)

Tanım: Kırık ve eksik olan unguentarium gövde parçası. Gövde alt kısmında monogram.

Benzer: -

Monogram: -

Tarih: MS 5.-7. yüzyıl

**K.13** Kazı Env. No: - (Lev. 3: 3)

Buluntu Yeri/ Seviye: Liman Yapıları 2 S4/ -200 -230 cm (Dolgu)

Ölçüler: A.Ç: 3.1 cm, Y: 3.6 cm, C.K: 0.3 cm, T.Ç: 1.5 cm

Kil ve Astar: Kil: 2.5 YR 5/6 (red) – Gley2 4/1 (dark bluish gray) renkli, sık dokulu, gözeneksiz, az miktarda küçük boyutta kireç ve gümüş mika katkılı. Astar: 10 R 4/6 (red)

Tıpa: Kil: 10 R 4/8 (red), çok az miktarda küçük boyutta gümüş mika katkılı.

Tanım: Kırık ve eksik olan unguentarium ağız-gövde parçası ile tüm tıpa.

Benzer: Fırat 1999, Lev. 203:894; Cottica 2000, s. 1010, Fig. 2: 23; Fırat 2003, Pl. LXVII: 1; Japp 2005, s. 240, Abb. 6; Şimşek – Duman 2007, s. 306, Res. 18.

Tarih: MS 5.-7. yüzyıl

**K.14** Kazı Env. No: - (Lev. 3: 4)

Buluntu Yeri/ Seviye: Agora (Plakoma) K7-A/ -10 -30 cm (Dolgu)

Ölçüler: A.Ç: 3 cm, Y: 3.6 cm, C.K: 0.3 cm

Kil ve Astar: Kil: 7.5 YR 5/8 (red) renkli, sık dokulu, gözeneksiz, çok az miktarda küçük boyutta kireç ve gümüş mika katkılı. Astar: 10 R 4/8 (red)

Tanım: Kırık ve eksik olan unguentarium ağız-boyun parçası ile tüm tıpa.

Benzer: Cottica 2000, s. 1010, Fig. 2: 20.

Tarih: MS 5.-7. yüzyıl

**K.15** Kazı Env. No: - (Lev. 3: 5)

Buluntu Yeri/ Seviye: ÇA-1 2 No'lu Alan/ -170 cm (Dolgu)

Ölçüler: A.Ç: 2.7 cm, Y: 1.6 cm, C.K: 0.3 cm, T.Ç: 1.6 cm

Kil ve Astar: Kil: 2.5 YR 4/3 (reddish brown) – Gley1 2.5/N (black) renkli, sık dokulu, gözeneksiz, az miktarda küçük boyutta kireç katkılı. Astar: Aşırı aşınmadan dolayı görülememektedir.

Tıpa: Kil: 2.5 YR 4/6 (red), az miktarda küçük boyutta kireç katkılı.

Tanım: Kırık ve eksik olan unguentarium ağız-gövde parçası ile tüm tıpa.

Benzer: Fırat 1999, Lev. 203:894; Cottica 2000, s. 1010, Fig. 2: 23.

Tarih: MS 5.-7. yüzyıl

**K.16** Kazı Env. No: - (Lev. 3: 6)

Buluntu Yeri/ Seviye: ÇA-5B 2 No'lu Alan/ -416 cm

Ölçüler: Y: 0.6 cm, T.Ç: 1.5 cm

Kil ve Astar: Kil: 2.5 YR 6/6 (light red) renkli, sık dokulu, gözeneksiz, çok az miktarda küçük boyutta gümüş mika ve siyah ince kum tanecikleri katkılı.

Astar: Yok.

Tanım: Tüm unguentarium tıpası.

Benzer: Şimşek – Duman 2007, s. 305, Res. 10.

Tarih: MS 5.-7. yüzyıl

**K.17** Kazı Env. No: 113 (Lev. 3: 7)

Buluntu Yeri/ Seviye: Liman Yapıları 2 D1/ -200 -210 cm

Ölçüler: Y: 0.3 cm, T.Ç: 1.7 cm

Kil ve Astar: Kil: Gley2 2.5/1 (bluish black) renkli, sık dokulu, gözeneksiz, az miktarda küçük boyutta kireç katkılı. Astar: Yok.

Tanım: Tüm unguentarium tıpası. Üzerinde monogram.

Benzer: Şimşek – Duman 2007, s. 305, Res. 10.

Tarih: MS 5.-7. yüzyıl

**K.18** Kazı Env. No: - (Lev. 4: 1)

Buluntu Yeri/ Seviye: ÇA-1 2 No'lu Alan/ -180 cm (Dolgu)

Ölçüler: A.Ç: 2.8 cm, Y: 11.1 cm, C.K: 0.2 cm

Kil ve Astar: Kil: 2.5 YR 4/4 (reddish brown) – Gley2 3/1 (very dark bluish gray) renkli, sık dokulu, gözeneksiz, çok az miktarda orta boyutta kireç katkılı.

Astar: Aşırı aşınmadan dolayı görülememektedir.

Tanım: Kırık ve eksik olan unguentarium ağız-boyun-gövde parçası.

Benzer: Degeest vd. 1999, s. 257, Fig. 2; Cottica 2000, s. 1010, Fig. 2: 28;

Lochner vd. 2005, s. 653, Fig. 1: 8; Korkut – Grosche 2007, s. 153, No: 281.

Tarih: MS 5.-7. yüzyıl

**K.19** Kazı Env. No: 109 (Lev. 4: 2)

Buluntu Yeri/ Seviye: ÇA-1 2 No'lu Alan/ -180 cm (Dolgu)

Ölçüler: Y: 14.9 cm, K.Ç: 2.3 cm, C.K: 0.4 cm

*Myra'nın Liman Yerleşimi Andriake'de Ele Geçen Geç Roma Dönemi Unguentariumları*

**Kil ve Astar:** Kil: 5 YR 5/6 (yellowish red) – 5 YR 5/1 (gray) renkli, sık dokulu, gözeneksiz, az miktarda küçük boyutta kireç ve gümüş mika katkılı. Astar: Aşırı aşınmadan dolayı görülememektedir.

**Tanım:** Kırık ve eksik olan unguentarium boyun-gövde-dip parçası.

**Benzer:** Striker – Kuban 1975, Fig. 14; Degeest vd. 1999, s. 257, Fig. 2; Metaxas 2005, s. 120, Taf. 1: 7; Lafli 2005b, s. 678, Abb. 6: a; Şimşek – Duman 2007, s. 307, Res. 19:2.

**Tarih:** MS 5.-7. yüzyıl

**K.20 Kazı Env. No:** - (Lev. 4: 3)

**Buluntu Yeri/ Seviye:** Agora (Plakoma) Sarnıç Doğusu/ +60 cm

**Ölçüler:** Y: 18.1 cm, K.Ç: 1.3 cm, C.K: 0.3 cm

**Kil ve Astar:** Kil: Gley2 3/1 (very dark bluish gray) renkli, sık dokulu ve gözeneksiz. Astar: Aşırı aşınmadan dolayı görülememektedir.

**Tanım:** Kırık ve eksik olan unguentarium boyun-gövde-dip parçası.

**Benzer:** Hayes 1971, s. 244, Fig. 1; Degeest vd. 1999, s. 257, Fig. 2; Cottica 2000, s. 1009, Fig. 1: 10.

**Tarih:** MS 5.-7. yüzyıl

**K.21 Kazı Env. No:** - (Lev. 4: 4)

**Buluntu Yeri/ Seviye:** Agora (Plakoma) M7-A/ -60 cm (Akıntı)

**Ölçüler:** Y: 16.4 cm, K.Ç: 1.7 cm, C.K: 0.3 cm

**Kil ve Astar:** Kil: 7.5 YR 6/8 (light red) renkli, sık dokulu, gözeneksiz, çok az miktarda küçük boyutta siyah taşçık, az miktarda küçük boyutta gümüş mika katkılı. Astar: 7.5 YR 3/2 (dark brown). Astar da akıtma mevcut.

**Tanım:** Kırık ve eksik olan unguentarium boyun-gövde-dip parçası.

**Benzer:** Hayes 1968, s. 212, 214, Fig. 19: 84; Baldoni – Franco 1995, Fig. 1: b; Degeest vd. 1999, s. 259, Pl. 2; Cottica 2000, s. 1009, Fig. 1: 10; Metaxas 2005, s. 73, Abb. 4; Lochner vd. 2005, s. 653, Fig. 1: 2; Lafli 2005b, s. 678, Abb. 6: c; Özhanlı – Fırat 2011, s. 16, Çiz. 8; Erön 2013, s. 298, Lev. 185; Sezgin 2017, s. 1123, Lev. 256: 2351.

**Tarih:** MS 5.-7. yüzyıl

**K.22 Kazı Env. No:** 108 (Lev. 4: 5)

**Buluntu Yeri/ Seviye:** ÇA-7 2 No'lu Alan Oda İçi/ -255 cm (Dolgu)

**Ölçüler:** Y: 15.8 cm, K.Ç: 1.1 cm, C.K: 0.3 cm

**Kil ve Astar:** Kil: 2.5 YR 5/6 (red) renkli, sık dokulu, gözeneksiz, çok az miktarda küçük boyutta gümüş mika katkılı. Astar: 2.5 YR 4/6 (red)

**Tanım:** Kırık ve eksik olan unguentarium boyun-gövde-dip parçası.

**Benzer:** -

**Tarih:** MS 5.-7. yüzyıl

**K.23 Kazı Env. No:** 20 (Lev. 4: 6)

**Buluntu Yeri/ Seviye:** Küçük (Doğu) Hamam KHB-4/ -430 -455 cm

**Ölçüler:** Y: 18.4 cm, C.K: 1.3 cm

Kil ve Astar: Kil: 5 YR 6/4 (light reddish brown) renkli, sık dokulu, gözeneksiz, çok az miktarda küçük boyutta kireç katkılı. Astar: 10 R 4/4 (weak red).

Tanım: Kırık ve eksik olan unguentarium gövde parçası.

Benzer: Degeest vd. 1999, s. 259, Pl. 1; Erön 2013, s. 297, Lev. 183; Şimşek – Duman 2007, s. 304, Res. 6.

Tarih: MS 5.-7. yüzyıl

### Kaynakça

- Alanyalı, Sabri, H., “Side 2011-2012 Yılı Çalışmaları (Archaeological Work at Side in 2011 and 2012)”, *Anmed*, 11, 2013, s. 121-133.
- Anderson-Stojanović, Virginia, R., “The Chronology and Function of Ceramic Unguentaria”, *American Journal of Archaeology*, 91, 1987, s. 105-122.
- Atik, Neşe, *Die Keramik aus dem Südtermen von Perge*, Ernest Wasmuth, Tübingen 1995.
- Aydın, Safiye, “Olba Kazılarında Bulunan Geç Antik Dönem Unguentariumlar”, *Seramik Araştırmaları Dergisi*, 1, 2019, s. 97-135.
- Aygün, Ç. Afşin, *Myra'nın Limanı Andriake'nin Yerleşim Planı*, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Antalya 2018.
- Baldoni, Daniela ve Franco, Carlo, “Unguentaria Tardo-Antichi da Iasos”, *Rivista di Archeologia*, Anno XIX, 1995, s. 121-134.
- Bayburtluoğlu, Cevdet, *Lykia*, AKMED, İstanbul 2004.
- Bilgin, Sevingül, “Perge’de Bulunmuş Geç Roma Dönemi Damgalı Unguentariumları”, *Uluslararası Genç Bilimciler Buluşması II: Anadolu Akdenizi Sempozyumu 04-07 Kasım 2015- Sempozyum Bildirileri*, Eds. T. Kâhya – A. Özdizbay – N. Tüner Önen – M. Wilson, AKMED, Antalya 2018, s. 115-130.
- Bulut, Süleyman – Şengül, Mehmet, “2009-2012 Yılları Andriake Kazı Sikkeleri ve Yerleşim Tarihine Katkıları”, *Birinci Uluslararası Anadolu Para Tarihi ve Numismatik Kongresi 22-28 Şubat 2013- Bildiriler*, Eds. K. Dörtük - O. Tekin - R. Boyraz Seyhan, AKMED, Antalya, 2014, s. 79-110.
- Çevik, Nevzat, “Myra ve Limanı Andriake. Kazılar Başlarken Ön-Düşünceler”, *Arkeoloji ve Sanat Dergisi*, 134, 2010a, s. 53-82.
- Çevik, Nevzat, “Myra ve Andriake Kazıları’nda İlk Yıl: 2009/ The First Season of Excavations in Myra and Andriake: 2009”, *ANMED*, 8, 2010b, s. 55-60.
- Çevik, Nevzat – Bulut, Süleyman – Aygün, Ç. Afşin, “Myra'nın Limanı Andriake”, *Hafen und Hafenstadte im östlichen Mittelmeerraum von der Antike bis in byzantinische Zeit. Neue Entdeckungen und aktuelle Forschungsansätze. BYZAS*

*Myra'nın Liman Yerleşimi Andriake'de Ele Geçen Geç Roma Dönemi Unguentariumları*

19/1, Eds. S. Ladstätter - F. Pirson - T. Schmidts, Ege Yayınları, İstanbul 2014, s. 225-244.

Cottica, Daniela, "Ceramiche Bizantine Dipinte ed Unguentari tardo antichi dalla 'Casa dei Capitelli Ionici' a Hierapolis", *Rivista Di Archeologica*, Anno XXII, 1998, s. 81-90.

Cottica, Daniela, "Unguentari tardo antichi dal Martyrion di Hierapolis, Turchia", *Mélanges de l'École française de Rome. Antiquité*, 112/2, 2000, s. 999-1021.

Davidson, Gladys R., *The Minor Objects*, Corinth, Vol. XII, Princeton 1952.

Degeest, R., "Some Late Roman Unguentaria in Sagalassos", *Sagalassos II: Report on the Third Excavation Campaign of 1992, Acta Archaeologica Lovaniensia Monographiae 6*, Eds. M. Waelkens - J. Poblome, Leuven 1993, s. 183-189.

Degeest, R. – Ottenburgs, R. – Kucha, H. – Viaene, W. – Degryse, P. – Waelkens, M., "The Late Roman Unguentaria of Sagalassos", *BaBesch*, 74, 1999, s. 247-262.

Degeest, R., *The Common Wares of Sagalassos: Typology and Chronology, Studies in Eastern Mediterranean Archaeology III*, Turnhout 2000.

des Courtils, Jacques – Laroche, Didier, "Xanthos Et Le Letoon Rapport Sur La Campagne De 1999", *Anatolia Antiqua*, VIII, 2000, s. 339-343.

des Courtils, Jacques, "Xanthos, Rapport Sur La Campagne De 2000", *Anatolia Antiqua*, IX, 2001, s. 227-241.

Diederichs, Catherine, *Céramiques Hellénistiques, Romaines et Byzantines, Salamine de Chypre IX*, Paris 1980.

Duggan, T. Mikail P. – Aygün, Ç. Afşin, "Myra'nın Ortaçağ ve Sonrasındaki Limanı Taşdibi-Stamira", *Arkeolojisinden Doğasına Myra/Demre ve Çevresi*, Ed. N. Çevik, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Antalya 2010, s. 161-168.

Dündar, Erkan, *Patara IV.1. Patara Unguentariumları*, İstanbul 2008.

Ergürer, H. Ertuğ, *Parion Roma Dönemi Seramiği*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Erzurum 2012.

Erön, Aydın, *Tralleis Hamam-Gymnasion Kompleksi Seramikleri*, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Aydın 2013.

Eisenmenger, Ursula, "Late Roman Pottery in Limyra (Lycia)", *Les Céramiques en Anatolie aux époques Hellenistique et Romaine, Actes de la Table Ronde d'Istanbul (22-24 mai 1996)*, Varia Anatolica XV, Ed. C. Abadie-Reynal, Paris 2003, s. 193-196.

Fırat, Nalan, *Perge Konut Alanı Keramiği*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul 1999.



- Firat, Nalan, “Perge Konut Alanı Kullanım Seramiği”, *Les Céramiques en Anatolie aux époques Hellenistique et Romaine, Actes de la Table Ronde d'Istanbul (22-24 mai 1996)*, Varia Anatolica XV, Ed. C. Abadie-Reynal, Paris 2003, s. 91-95.
- Hayes, John W., “Excavations at Saraçhane in Istanbul: Fifth Preliminary Report, with Contribution on A Seventh-Century Pottery Group”, *Dumbarton Oaks Papers*, 22, 1968, s. 195-216.
- Hayes, John W., “A New Type of Early Christian Ampulla”, *The Annual of the British School at Athens*, 66, 1971, s. 243-248.
- Hayes, John W., *Excavations at Saraçhane in İstanbul, Vol. II: The Pottery*, Princeton 1992.
- Hayes, John W., *Roman Pottery: Fine-Ware Imports. The Athenian Agora 32*, Princeton 2008.
- Hellström, Pontus, *Labraunda II.1. Pottery of Classical and Later Date Terracotta Lamp and Glass*, Lund 1965.
- Isler, H. P., “Heraion von Samos: Eine Frühbyzantinische Zisterne”, *Athenische Abteilung*, 84, 1961, s. 202-230.
- Japp, Sarah, “Die Lokale Keramik Produktion von Kibyra”, *Rei Cretariae Romanae Favtorvm Acta*, 39, 2005, s. 237-241.
- Korkut, Taner – Grosche, Götz, *Patara II.1: Das Bouleuterion von Patara Versammlungsgebäude des Lykischen Bundes*, İstanbul 2007.
- Laflı, Ergun, *Studien zu Hellenistischen, Kaiserzeitlichen und Spätantik-frühbyzantinischen Tonunguentarien aus Kilikien und Pisidien (Südtürkei): Der Forschungstand und eine Auswahl von Fundobjekten aus den Örtlichen Museen*, Köln Üniversitesi Felsefe Fakültesi (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Köln 2003.
- Laflı, Ergun, “Erster Vorläufiger Bericht Über Die Römisch Kaiserzeitlichen und Spätantiken Keramikfunde aus Antiochia in Pisidien: Spätantik-Frühbyzantinischen Tonunguentarien”, *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 21/2, 2005a, s. 175-188.
- Laflı, Ergun, “Spätantik-frühbyzantinischen Tonunguentarien aus Seleukeia Sidera in Pisidien (Südwesttürkei)”, *LRCW I. Late Roman Coarse Wares, Cooking Wares and Amphorae in the Mediterranean: Archaeology and Archaeometry*, BAR International Series 1340, Eds. J. Ma. Gurt i Esparraguera - J. Buxeda i Garrigos - M. A. Cau Ontiveros, 2005b, s. 667-679.
- Laflı, Ergun, “Roman and Late Roman Terracotta Unguentaria, 1988-2005”, *Amorium Reports 3: The Lower City Enclosure Finds Reports and Technical Studies*, Eds. C. S. Lightfoot - E. A. Ivison, İstanbul 2012, s. 181-192.
- Laflı, Ergun – Kan Şahin, Gülseren, “Pottery from southwestern Paphlagonia II. Unguentaria and lamps”, *Naturwissenschaftliche Analysen vor-und*

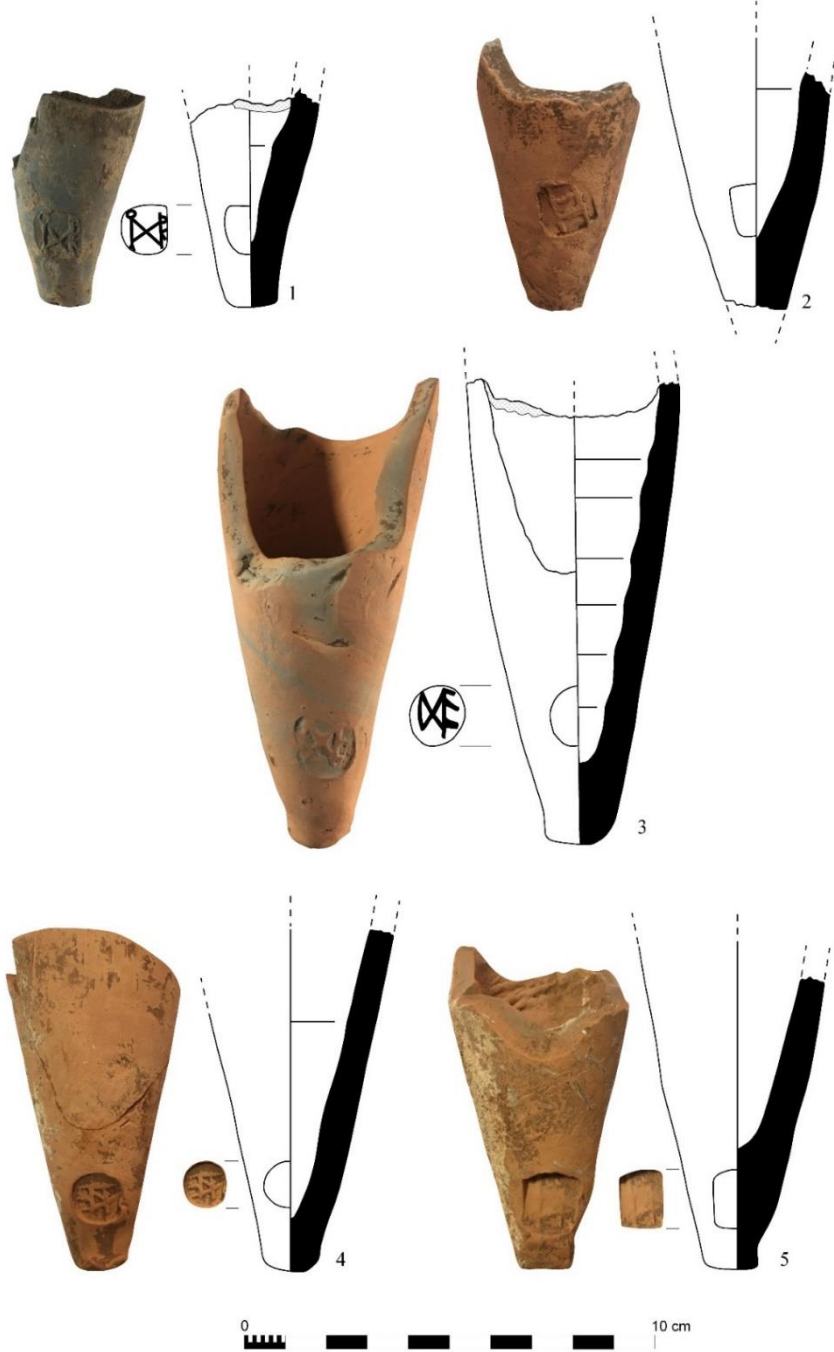
*Myra'nın Liman Yerleşimi Andriake'de Ele Geçen Geç Roma Dönemi Unguentariumları*

- frühgeschichtlicher Keramik III: Methoden, Auswertungsmöglichkeiten*, Eds. B. Ramminger - O. Stilborg - M. Helfert, Bonn 2013, s. 353-378.
- Lochner, S. – Sauer, R. – Linke, R., “Late Roman Unguentaria? – A Contribution to Early Byzantine Wares From the View of Ephesus”, *LRCW I. Late Roman Coarse Wares, Cooking Wares and Amphorae in the Mediterranean: Archaeology and Archaeometry*, BAR International Series 1340, Eds. J. Ma. Gurt i Esparraguera - J. Buxeda i Garrigos - M. A. Cau Ontiveros, Oxford 2005, s. 647-654.
- Meriç, Recep, *Späthellenistisch-römische Keramik und Kleinfunde aus einem Schachtbrunnen am Staatsmarkt in Ephesos*, *FiE IX/3*, Wien 2002.
- Meriç, A. Elçin, “Late Roman Pottery from the Theatre of Nicaea in Bithynia”, *Anatolia Antiqua*, XXVI, İstanbul 2018, s. 69-87.
- Metaxas, Susanne, “Frühbyzantinische Ampullen und Amphoriskoi aus Ephesos”, *Spätantike und mittelalterliche Keramik aus Ephesos (Archaeologische Forschungen 13)*, Ed. F. Krinzing, Wien 2005, s. 67-123.
- Mitsopoulos-Leon, Veronika (1991), *Die Basilika am Staatsmarkt in Ephesos Kleinfunde 1. Teil: Keramik Hellenistischer und Römischer Zeit*, *FiE XI 2/2*, Wien 1991.
- Özdilek, Banu, “Andriake Sinagogu’ndan Seçilmiş Örneklerle Hellenistik ve Roma Dönemi Seramiklerine Genel Bir Bakış”, *Cedrus*, III, 2015, s. 89-117.
- Özhanlı, Mehmet – Fırat, Murat, “Side Unguentariumları Işığında Dinin Kapların Kullanım Alanları Üzerindeki Etkileri”, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23, 2011, s. 7-30.
- Öztaşkın, Muradiye, “Olympos Kazısı Seramik Buluntuları”, *Olympos I: 2000-2014 Araştırma Sonuçları*, Ed. B. Y. Olcay Uçkan, İstanbul 2017, s. 209-224.
- Özüdoğru, Şükrü – DüNDAR, Erkan, “Kibyra Geç Roma-Erken Doğu Roma Dönemi Mühürlü Unguentariumları”, *Olba*, XV, 2007, s. 145-177.
- Öz, Cüneyt, *Myra ve Andriake Geç Roma Dönemi Seramikleri*, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Antalya 2020.
- Rautman, Marcus L., “Two Late Roman Wells at Sardis”, *The Annual of the American Schools of Oriental Research*, 53, 1995, s. 37-84.
- Riley, John A., “The Pottery from the First Session of Excavation in the Caesarea Hippodrome”, *Bulletin of the American Schools of Oriental Research*, 218, 1975, s. 25-63.
- Riley, John A., “Coarse Pottery”, *Excavations at Sidi Khrebish, Benghazi (Berenice)*, Libya Antiqua Suppl. 5/2, Ed. J. A. Lloyd, Tripoli 1979, s. 91-467.
- Robinson, Henry S., *The Pottery of the Roman Period: Chronology*, Athenian Agora V, Princeton 1959.

- Sezgin, Kudret, *Tlos Antik Kenti Stadyum Alanı Seramikleri*, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Antalya 2017.
- Soslu, Ayşegül, “Alabanda Payandalı Sarnıç’ta Bulunan Geç Antik Dönem Seramikleri”, *Arkhaia Anatolika*, 2, 2019, s. 166-194.
- Sönmez, Burak, “Nysa ad Maeandrum Cadde 1-Plateia Hellenistik ve Roma Dönemi Sofra Kapları Ve Unguentariumları”, *SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 45, 2018, s. 11-42.
- Striker, Cecil L. – Kuban Y. Doğan, “Work at Kalenderhane Camii in İstanbul: Fifth Preliminary Report (1970-74)”, *Dumbarton Oaks Papers*, 29, 1975, s. 306-318.
- Şen, Dilek, *La céramique protobyzantine de Lycie: étude du Mobilier des “bains portuaires” (Hürmalik Hammam) de Patara*, Université Paris 1 – Panthéon Sorbonne (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Fransa 2017.
- Şimşek, Celal – Duman, Bahadır, “Laodikeia’da Bulunan Geç Antik Çağ Unguentariumları”, *Adalya*, X, 2007, s. 285-307.
- Tekinalp, V. Macit, *Geç Antik Dönem Sonrasında ve Ortaçağ’da (MS. 4.-14. yy) Andriake Kenti*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara 2000.
- Tulay, A. Semih, “Afrodisias Müzesi Bahçesi Kurtarma Kazısı-1990”, *Müze Kurtarma Kazıları Semineri 2*, 29-30 Nisan 1991, Ankara 1992, s. 147-166.
- Türker, Ayşe Ç., “Myra’da Aziz Nikolaos’un Yağ Kültüyle İlişkili Seramik Kaplar”, *Adalya*, VIII, 2005, s. 311-328.
- Türker, Ayşe Ç., “Myra Seramik Hamur Gruplarının Kap Tipleri İle Değerlendirilmesi”, *Adalya*, IX, 2006, s. 117-148.
- Vroom, Joanita, “Late Antique Pottery, Settlement and Trade in the East Mediterranean: A Preliminary Comparison of Ceramics from Limyra (Lycia) and Boeotia”, *Recent Research on the Late Antique Countryside*, Late Antique Archaeology 2, Eds. W. Bowden - L. Lavan - C. Machado, Boston 2004, s. 281-331.
- Yener, Azize ve Malkoç, Nuray, “Kaleiçi, 148 Ada, 15 Parselde Yapılan Sondaj Kazısı”, *Müze Kurtarma Kazıları 14*, 30 Nisan-2 Mayıs 2004, Ankara 2005, s. 101-108.
- Yener-Marksteiner, Banu, “Limyra als Bischofssitz: Einblicke in die Keramik mit christlicher Symbolik”, *Angekommen auf Ithaka Festgabe für Jürgen Borchardt zum 80. Geburtstag*, Eds. F. Blakolmer, M. Seyer, H. D. Szemethy, Wien 2016, s. 185-199.
- Yaman, Asil, *Arykanda Geç Antik Dönem Mahallesi Seramikleri*, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Muğla 2018.

*Myra'nın Liman Yerleşimi Andriake'de Ele Geçen Geç Roma Dönemi Unguentariumları*

Levha 1





*Myra'nın Liman Yerleşimi Andriake'de Ele Geçen Geç Roma Dönemi Unguentariumları*



Levha 4

